

ANKARA SAVAŞI ÖNCESİ TİMUR İLE YILDIRIM BAYEZİD'İN MEKTUPLAŐMALARI

Abdurrahman DAŐ*

ÖZET

Ankara Savaşı, Timur'la Yıldırım Bayezid arasında 1402'de Ankara'ya 20 km. yakınlıktaki Çubuk Ovasında olmuştur. Savaş olmadan önce Timur, Yıldırım Bayezid'e dört mektup göndermiş, Yıldırım Bayezid dört mektupla ona cevap vermiştir. Ancak bu yazıŐmalar savaşı önleyememiŐtir. Savaşın galibi Timur olmuş, Yıldırım Bayezid esir düŐmüŐtür. Bu dört mektup ve cevaplarının Türkçe suretleri, Konya Belediyesi Koyunoğlu Kütüphanesi nr. 13435'de kayıtlı olan el yazması Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye mecmuasında mevcuttur. İlk kez bu dört mektup ve cevapların özđün metinleri transkripsiyonlu olarak verilmiŐtir.

ANAHTAR KELİMELELER

Ankara Savaşı, Timur, Yıldırım Bayezid, Mektup, Kara Yusuf, Ahmed Celâiyir.

THE CORRESPONDENCE OF BETWEEN TİMUR AND YILDIRIM BAYEZİD BEFORE THE ANKARA WAR

ABSTRACT

The Ankara War happened between Timur and Yıldırım Bayezid in 1402 at Çubuk Ovası where is 20 km. near to Ankara. Timur(1369-1405), before the war sent four letters to Yıldırım Bayezid(1389-1402). Bayezid also sent four letters to Timur as a reply. But the correspondence couldn't have stopped the war. At the end of the war, Timur gained a victory over the army of the Ottoman. Bayezid was taken as a captive. This four letters and their replies exist at Konya Municipality Koyunoğlu Library nr. 13435. in the Münşeât and Mükâtabât-ı Sultaniye. The first time this four letters and their replies was transformed into Alphabet of Latin by us.

KEY WORDS

The Ankara War, Timur, Yıldırım Bayezid, Letter, Kara Yusuf, Ahmed Celâiyir.

* Dr., Fırat Üniversitesi İlähiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi

Giriş

Ankara savaşı 1402’de vuku bulmadan önce, Timur’la Yıldırım Bayezid arasında mektuplaşmaların olduğunu tarihî kaynaklar ittifakla bildirmektedirler. Çoğu tarihî kaynak, bu mektupların metinlerini hiç vermeden savaşın gidişatını anlatmış, bazıları da bir mektuptan birer paragraf alarak vermekle yetinmişlerdir. Bu mektuplardan dördünü bir arada bulunduran Osmanlı tarihî kaynakları tespit edilememiştir. Yapılan araştırmayla, Timur’un üç mektubu ile Yıldırım’ın ona yazdığı cevapları Arapça olarak Feridun Ahmed Bey’in Münşeât’ında¹ ve bu mektupların Türkçe suretlerinin ise Hoca Sadeddin’e ait olduğu belirtilen el yazması Münşeât Mecmuasında oldukları tespit edilmiştir². Timur ve Bayezid’e ait Arapça yazılmış mektupları eserine alan Feridun Ahmed Bey için tarihçi Yınanç; “...*Münşaat (I, 120 vd.)’ında ve Timur’a nisbet edilen arapça tehdit mektubu ile Sultan Bayezid’e izafe olunan gene arapça tahkir mektubu tamamıyla uydurmadır. Bu iki mektup İbn ‘Arabşâh’ın eserinde(s. 126 vd.) meâlleri zikredilen muhârebelere istinaden uydurulmuş ve hatta ibâreler, baştan başa müsecca olan bu eserin, o bahsinden aynıyla iktibas edilmiştir...*”³ kanaatini beyan etmiştir. Aynı araştırmacı yukarıda zikredilen makalesinde; Ankara savaşı ile ilgili verdiği bilgilerde, Timur’un mektupları ile Yıldırım Bayezid’in yazdığı cevaplar, bizim burada transkripsiyonunu verdiğimiz mektupların içerikleriyle benzerlik göstermektedir. Öyle anlaşılıyor ki Türkçe olarak yazılmış olan Hoca Sadeddin Efendi’nin bu münşeâtında yer alan mektuplar, Feridun Ahmed Bey’in Münşeât’ından iktibas edilmemişlerdir. Dolayısıyla bu mektuplar, belge olarak güvenilir belgeler olarak değerlendirilecektir.

Bazı Osmanlı tarihî kaynaklarında, Timur ile Yıldırım Bayezid arasında karşılıklı yazıldığı kaydedilen mektuplardan Türkçeye tercüme edilmiş yalnız bir mektubun metni bulunurken⁴ bir kısmında ise üç mektubun Türkçesine rastlamaktayız⁵. Ancak yaptığımız araştırmalarda, Timur ile Yıldırım Bayezid arasında vuku bulan yazışmaya ait Türkçe dört mektubun tercümelerini tespit etmiş bulunmaktayız⁶. Ayrıca bu mektupların günümüz Türkçesine transkripsiyonunun yapılmamış olduğu da anlaşılmıştır. Mektuplara ait metinleri vermeden önce her iki tarafla ilgili dönemin genel siyâsi durumunu belirtmemiz yerinde olacaktır. Zira hiçbir savaş sebepsiz meydana gelmemiştir. Yani her savaşın bir nedeni bulunmaktadır. Ankara Savaşı Sonrasında Timur’un

¹ Bkz. Ahmed Feridun Bey, *Münşeât-ı Selâtin*, C. I, s. 118 vd.

² Hoca Sadeddin Efendi, *Mekâtib-i Selâtin*, Nuruosmaniye nr. 4292.

³ Mükremin Halil Yınanç, “Bayezid I. , *İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, Eskişehir, 1997, s. 380

⁴ Gelibolulu Mustafa Âli, *Kühü’l-Ahbâr*, C. IV. s. 82, 95, 101.

⁵ Hoca Sadeddin Efendi, *Mekâtib-i Selâtin*, Nuruosmaniye nr. 4292.

⁶ Hoca Sadeddin Efendi, *Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultaniye*, Koyunoğlu Kütüphanesi nr. 13435, varak 103a-117b.

Semer kand'a gönderdiği Fetih-nâme ve yakınlarına gönderdiği mektuplar üzerine muhtelif araştırmaların yapıldığını görmekteyiz⁷.

a. DÖNEMİN GENEL SİYASÎ DURUMU

Anadolu Selçuklu Devletinin, Moğolların hakimiyeti altına girmesi ve sükûtu ile beraber, Anadoludaki Türk beylikleri kendi hakimiyetlerini sahip oldukları bölgede ilân etmişlerdi. Bu beylikler, şer'i hukuka göre Selçuklu Devletine tâbi olduklarını kabul ediyorlardı. Hakimiyet alâmeti olarak hil'at, menşûr, sancak ve gazilik unvanı alıyorlardı⁸. Moğollar Anadolu'ya geldikten sonra bu beylikleri kendi itaati altına aldı ve belli oranda kendisine vergi ödemeye tâbi tuttu. Daha sonra Türk beylikleri arasında yapılan mücadeleler sonrasında, Osmanlı Beyliğinin kısmen sağladığı siyasî birlik ve hakimiyet, Yıldırım Bayezid zamanına kadar gelmiştir. Geçen bu sürede Türk beylikleri arasında en uzun mücadele Osmanlı Beyliği ile Karaman Beyliği arasında meydana gelmiştir⁹. Osmanlı Beyliği diğer beylikleri kendi idaresi altına almayı başarmış ve batıda Bizans'a karşı, Doğu'da ise Timur'a karşı siyasî hakimiyet tavrını sürdürmeye çalışmıştır. Bizans Devleti bu sırada en kötü ve zayıf dönemini yaşıyordu. Mısır'da Memlûk Devleti, Azerbaycan ve civarında Karakoyunlu Sultanı Kara Yusuf, Bağdad'ta ise Sultan Ahmed Celâyir iktidarda bulunuyordu.

Timur(1360/69-1405), kendisini her zaman meşgul eden ve fırsat bulduklarında onun hakimiyeti altındaki yerleşim merkezlerine¹⁰ saldırılar düzenleyen, Müslümanların yollarını kesen, hacıları soyan ve mallarını yağmalayan, tahribata sebep olan Karakoyunlu Beyi Kara Yusuf ile Bağdat Sultanı Ahmed Celâyir'i ortadan kaldırmaya karar verdiği için, batı cephesine yönelerek hem güveni sağlamayı, hem de topraklarını genişleterek gelir kaynaklarını artırmayı planlamıştır¹¹. Nitekim Timur, Ankara Savaşından sonra Bursa'ya gelmiş, buradan hareket ederek İstanbul'un fethedilmesi için bazı planlar üzerinde çalışmıştır. Bizans'ın asırlarca biriktirdiği zengin hazineleri, şehrin diğer tüm zenginlikleri, Timur'un İstanbul'u ele geçirme kararına etki

⁷ Bkz. İsmail Aka, "Timur'un Ankara Savaşı (1402) Fetihnâmesi", **Türk Tarih Kurumu-Belgeler-Dergisi**, S. 15, 1981-1986, Ankara, s. 1-22

⁸ Osman Turan, **Selçuklular ve İslâmiyet**, İstanbul, 1993. s. 58-59.

⁹ Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, Hazırlayan: Kemal Göde, 1982, Ankara, s. 155

¹⁰ Hülâgu Han tahtının varis bıraktığı ve Timur'un hakim olduğu yerler: Fars ve Kirman, Rey'den Âzerbaycan'a kadar Irak-ı Acem, Arran, Mugan, Karabağ, Gilânât, Şirvân, Şemahi, Derbend, Gürcistan, Abhaz, Hicaz'a kadar Diyarbekir ve Irak-ı Arab, İstanbul'a kadar Rum diyarı ki (Timur'un Ankara Savaşıda ele geçirdiği yerlerdir), Nil'e kadar Şam diyarını kapsayan bir hakimiyet alanı bulunuyordu. Bkz. İsmail Aka, **Türk Tarih Kurumu Belgeler Dergisi**, S. 15, 1981-1986, s. 2-3

¹¹ Nizamüddin Şâmî, **Zafernâme**, (Çeviren) Necati Lugal, 1987, s. 296-297

eden en önemli faktör olmuştur. Onun İstanbul'u fethetme düşüncesi Farsça yazdığı hatıratında kaydettiği bildirilmiştir¹².

Ankara savaşından önce; kuzeyde Altınordu, güneyde Mısır Memlûkluları Timur'a mağlup olmuş, Osmanlı devleti tek başına kalacak duruma düşürülmüştür. Timur, Osmanlı-Memlûk işbirliğini önleyici üçüncü batı seferine Eylül 1399'da çıkarak, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ı ele geçirirken, Kara Yusuf ile Sultan Ahmed Celâyir kendilerini Timur'un hışmından koruması için Yıldırım Bayezid'e iltica etmişlerdi. Timur, Osmanlı iktidarını içeriden zayıflatarak, isyan etmeleri için Akkoyunlu hakimi Karayöyük Osman Bey ile Erzincan Emiri olan Mutahharten'i kendi tarafına almış, onlara bazı siyasi vaatlerde bulunmuştur¹³. Timur Temmuz 1400'de Anadolu'nun doğu illeri Erzurum ve Erzincanı geçerek Sivas'a kadar geldi. Buradan güneye yönelerek Antep ve Halep'i almış, hemen sonrasında Memlûk ordusunu yenerek Şam'ı ele geçirdi¹⁴. Daha sonra oradan Bağdad'a geri döndü. Timur'un bu askerî faaliyetleri, olası yeni bir Osmanlı-Memlûk işbirliğini önlemiştir.

Timur'u, Osmanlı devleti üzerine yürümeye teşvik edenler arasında Erzincan Emiri Mutaharten, Akkoyunlu Beyi Karayöyük, Osmanlı karşısında topraklarını kaybeden diğer Türk beylikleri, özellikle de Karaman beyi zikretmek gerekir¹⁵.

Ayrıca Ceneviz, Fransa, Bizans ve Kastilya gibi Osmanlı karşıtları da, bu savaşın olması yönünde Timur'la yakın ilişki içerisinde bulunmuşlardır¹⁶. Emir Timur'a sağlanan bu işbirliği sonrasında Osmanlı sultanına karşı Ankara Savaşını kazanması, İstanbul'un fethini elli yıl geciktirdiği düşünülmektedir¹⁷.

Osmanlı tarihî kaynakları Ankara savaşı sebeplerini zikrederken; Karaman beyine bağlı bazı kimseler, Osmanlı elçilerinin Timur'a götürdükleri sulh yapmayı bildiren mektubu ele geçirdikleri ve bunu değiştirerek sulhu erteleyecek mahiyette ifadelerin yazıldığı bir başka mektubu Timur'a gönderdikleri, Osmanlı elçilerini öldürerek olması muhtemel bir barışı böylece

¹² Mikâil Bayram, "*Timur'un İstanbul'u Fetih Plânı ve Çalışmaları*", **Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 13, Konya, 1999, s. 341-344

¹³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C. I, Ankara, 1972, s. 307

¹⁴ Mustafa Kafalı, "*Timur*", **İslâm Ansiklopedisi**, C. 12/1, Eskişehir, 1997, s. 344

¹⁵ Mükrimin Halil Yınanç, **İA**, C. 2, Eskişehir, 1997, s. 380 ; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II**, Ankara, 1991, s. 287

¹⁶ Komisyon: **Mufassal Osmanlı Tarihi**, İstanbul, 1957, C. I, s. 193

¹⁷ İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C. I, İstanbul, 1971, s. 132 ; Osman Turan, , İstanbul, 1993, s. 45 ; Nuri Yazıcı, **Tarihte Türkler ve Türk Devletleri**, 1997 Konya, s. 245

engellediğinden bahsetmemektedir. Yine aynı Osmanlı tarihî kaynakları, Mısır Sultanı Baybars'ın, Timur'un elçisi olarak giden Şeyh Bahaddin Savcı'yı öldürmüş olduğunu yazmamaktadır¹⁸. Önemli bir başka mesele de, Ankara Savaşından önce Yıldırım Bayezid'in hastalığını Timur'un ona yazdığı mektubunda belirtmesidir. Yıldırım Bayezid'in (8 Mart 1403) ölümü hakkında farklı rivâyetler bulunmaktadır¹⁹. Timur'a ait olan bir mektupda Sultan Yıldırım'ın hasta olduğu dikkate alındığında, onun intihar etmediği, boğmaca hastalığına yakalanarak öldüğü iddiası akla uygun düşmektedir. Hatta Timur, Yıldırım Bayezid'in tedavisi için kendi özel hekimi İzzeddin Mes'ûd Şirâzî ve Celâleddin Arab'ı bizzat gönderdiği bildirilmektedir²⁰. Yukarıdaki hususlara ilâve olarak daha başka önemli konular da mektuplarda dile getirilmiştir. Timur'un isteklerinde ve Yıldırım Bayezid'in ona verdiği cevaplarda yer alan önemli kısımları özet halinde sadeleştirerek değerlendirmeyi uygun görmekteyiz.

b. MEKTUPLARIN ÖZET İÇERİĞİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

I. Mektup ve Cevabında

Timur;Yıldırım Bayezid'e yazdığı birinci mektubunda özetle; "...Kara Yusuf ile Bağdat Sultanı olan Ahmed Celâyir'in, Osmanlı idaresine sığınma taleplerini kabul etmemesini, bu iki kişiyi yakalayıp aileleri ile birlikte ya kendisine teslim edilmesini, veya öldürülmelerini, ya da ülke sınırları dışına çıkarılmaları..."²¹ gibi alternatif tekliflerini iletmiştir.

Yıldırım Bayezid; Timur'un bu gibi isteklerini emr-i vâki saymış, muhtemelen kendisine iltica edenlerin kışkırtmaları ve onun daha önceki Sivas kuşatması da dahil, Osmanlıya karşı beslediği istilâ planları sebebiyle çok sert ve hakaret edici cevabî mektubunda ; "...*Ey ihtiyar köpek, tekfurdan daha şiddetli kâfırsın. Mektubunda bizi korkutmak ve hile ile kandırmak istemişsin. Osmanlı sultanlarını, Acem padişahlarına benzetme. Osmanlı askerleri de, ne Kıpçak ülkesi Tatarı gibi sıradan insanlar, ne de Hint toplulukları gibi başı boş, sere serpe avare kalabalıklar değildirler. Osmanlı askerleri, Irak ve Horasan askerleri gibi hamiyetsiz ve perişan olmayacak kadar onurlu askerlerdir. Yine sen, Osmanlı askerlerini Şam ve Haleb(Memlûk) askerlerine de benzetmeyesin...*" şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Yukarıda mektup içerisinde anılan tüm bu ülkeler, Timur'a mağlup olmuş yerler olduğu için, Yıldırım Bayezid buraları kötü birer örnek olarak Timur'a

¹⁸ Hoca Sadeddin Efendi, **Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye**, vrk. 103-117

¹⁹ Hoca Sadeddin Efendi, **Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye**, vrk. 114b ; Fuat Köprülü, "*Yıldırım Bayezid'in İntiharı Meselesi*", **Bellekten**, S. VII/1 , Ankara, 1943, s. 591-599

²⁰ Mükremin Halil Yinanç, "*Bayezid I.*", **İA**, C. 2, Eskişehir, 1997, s. 388

²¹ Mükremin Halil Yinanç, "*Bayezid I.*", **İA**, C. 2, s. 380

göstermek istemiştir. Ayrıca Yıldırım'ın mektubunda adları geçen İslam ülkelerinde Timur'un, çok sayıda Müslümanı öldürdüğü ve şehirlerini harab ettiği kaydedilmektedir ki, bu durumu Timur da söylemekte bir beis görmemiştir. Böylesine bir âkibete uğramak istemeyen Yıldırım Bayezid, işi savaş yoluyla bitirmek istemiş olacak ki ona yazdığı cevabında; "...*bu mektup eline geçtikten sonra savaş meydanına her kim ki gelmeyip kaçarsa, onun eşi üç talakla kendisinden boş olsun...*" diyerek, Timur'u savaş meydanına davet etmiş, gözdağı vermiştir.

II. Mektup ve Cevabında

Karşılıklı yazılan bu sert ve aşağılayıcı ilk mektuplardan sonra, taraflar daha temkinli olmayı yeğlemiş olmalı ki daha sonra yazacakları mektuplarda üsluplarını yumuşatmayı tercih ettiklerini görüyoruz. Şöyle ki;

Timur; "...*Sen kendini Allah yolunda cihad eden, bizi ise haksız yere kan döken bir kâfir ve beni yeni yetme bir savaşçı saymışsın. Bil ki, ben kırk yıla yakın bir süredir nefsimi cihada adamışım. Bu cihatlar sonunda kaleler ve ülkeler feth ederek, beldeleri kurtarmakla meşgulüm. Kaldı ki bu halim, dünden daha açık ve kesindir. Bu mücadeleler esnasında, çok sayıda kişi bize itaat etmiş ve yolumuzda canlarını feda etmiştir. Siz niçin bize hizmet etmekten kaçıyor, sevgi göster miyorsunuz? Hem yaşça da senden büyük durumdayım. Bu güne kadar hangi tarafa gittiysem, kısa sürede orayı ele geçirdim. Sivas'ı da kısa zamanda elde ettim. Sen Malatya'yı muhasara ettin, dört ay elde edemedin ve geri dönmek zorunda kaldın. Sinop Kale'sini ne zamandan beridir elde edemedin. Mektubundaki gibi tehdit ve gurura kapılma, akıl yolundan uzak sözlere cesaret etme. Kaldı ki Sivas'ta ele geçirdiğim adamlarınızdan durumunu anlamış haldeyim. Dolayısıyla pek çok Müslümanı rencide etmek, han ve mallarını harab etmek uygun görülmemiştir. Bu sebeptendir ki, güzel cevap vermeyi yüksek bir iş olarak bil, ülkeni harap etmekten kurtarmış olursun. Bizimle anlaşma yoluna döner, özür dileyen bir ifade ile cevap verirsen, aramızda dostluk ve sevgi olur. Böylece Frenk kâfirine fırsat vermemiş olur, biz de, Sivas'tan çekilerek geri döneriz. Bizim niyetimiz ve meylimiz sizi zayıf düşürerek meşgul etmek, böylece kefare dinine yardım etmek değildir.*

Bizi ve askerimizi kâfir, dinsiz, sapık itikatlı mezhep sahibi ve çirkin âdetleri bulunmakla itham etme. Bizim askerimiz babadan ataya Müslüman ve Müslüman çocuklarıdır. Niçin hidâyete layık olmasınlar? Kaldı ki, Osmanlı'nın askerleri çoğunlukla kâfirlerden devşirme olduğu açıktır.

Davamız cihangirlik olup, saltanatımız adına hutbeler okunmaktadır, sikkeler basılıdır. Müslümanların ülü'l-emri olduğumuzda şüphe yoktur. Bizim soyumuz, İlhân-ı Âlişân'a ulaşmaktadır. Eğer samimi selâmınızla beraber iyi ifadeler içeren mektubunuz gelirse, her iki taraf arasında yumuşama ve sevgi

peyda olur. Aksi halde kılıç ortaya çıkınca, kaleme yer kalmaz ve 's-selâm...' ifadelerini içeren ikinci mektubunu Yıldırım Bayezid'e göndermiştir.

Yıldırım Bayezid; "...Zamanın cihan sultanı olan Timur-i Köregen²², Sivas'a gelip yerleşmeyi, bizim Tebrîz'e yöneldiğimize benzeterek tuhaf kıyaslamada bulunmuşsun. Kaldı ki biz, Keşe'den Şirvan'a varıp, o ülkeye asker çıkarsak, kim mani olabilir? Kıpçak halkı sizden bıkip usandığı için bizimle beraber olmayı tercih etmektedir.

Malatya ve Sinop hususundaki iddianız da doğru değildir. Bazı sebeplerden dolayı muhasaradan vazgeçilmiştir. Yoksa bizim askerimizin azlığı veya sizin askerinizin çokluğundan dolayı olmamıştır. Kastamonu ve Karaman hakimlerinin inatları ve o sırada fırsat bulup, bazı vilâyetlerimize saldırımları, bizim Malatya ve Sinop'taki muhasarayı kaldırmamızı zaruri kılmıştır..." dedikten sonra mektubuna devamla; "...İyi bil ki, atam Ertuğrul Han üç yüz kadar gazisiyle beraber, Hülagû Tatar'ından onbin Tatar'a vurup, Alâeddin Keykubât'a galip gelenleri mağlup etmiştir. Bundan sonra devlet idâre etme şerefine nâil olmuş, hil'at kendisine verilerek, Allâh'ın lutfu ile Âl-i Selçük'un yerine idareyi elde tutması isyân ve baş kaldırma ile olmamıştır. Osman Bey'in ilk culûsundan itibaren, dört tarafında bulunan kâfirlerle gece-gündüz iki yüzbinden fazla askeriyle cihat etmiştir. Bu saltanat yıldızımız bugün dördüncü tabakaya erişmiş ve şimdiye kadar fethettiğimiz kale ve kasabaların sayısı geçmiş sultanların hayalinden geçmesi dahi mümkün olmamıştır..." sözleriyle Osmanlı saltanatının tarihî seyrini açıkladıktan sonra, Osmanlının iktidar amacını şu ifadelerle duyurmaya çalışmıştır; "...Bizim nazarımızda; dünya ve içindekilerin kıymeti, Allah yolunda cihat etmenin yanında saman çöpü kadar değeri yoktur. Osmanlı askerine Abdullâh oğlu demekten fazlasıyla zevk duyarız. Çünkü bütün sahâbe-i kirâmın ataları kâfir iken, kendileri müslüman oldular. Böyle müslüman olanlar, insafı olmayan müslüman-zâdelerden çok çok üstündürler..." şeklinde dinî kanaatini ifade etmiştir. Timur'un istila ettiği İslam ülkelerinde yaptıklarını tasvip etmeyerek; "...Siz Sivas'ı harap idüp, ehl-i İslâm'ın ırzını pâyimâl etdikten sonra ne denile bilir ki! Siz, ilk suçlamayı kendinizden gidermeye uğraşıyorsunuz. Arapça ve Farsça gelen mektuplarınızda sertlik, kabalık, kibir ve gururdan başka bir nesne yoktu. Âl-i Osman, hile ile ülkeleri kendisine mülk edinmemiştir. Mektuplarımız akıllı devlet erkânımızla yapılan istişâreler sonrası yazılmıştır..." tepkisini göstermiştir.

Görüldüğü gibi Yıldırım Bayezid, Timur'dan gelen ikinci mektuba, iltifat gösteren diplomatik bir üslûpla cevap vermiştir. Timur'un İslâm âleminin liderliğini temsil edemeyeceğini belirtirken, Osmanlı Sultanları, liyâkat ve

²² Aslı Moğolca olan bu kelime "damat" anlamına gelmektedir. Timur'un kendisi han soyundan gelmediği için, Kazan Han'ının kızı ile evlenerek "Köregen" lakabını almıştır. Bunun içindir ki, tarihî kaynaklar onu "Emîr Timur" şeklinde zikretmektedirler.

meşru yollarla iktidarı elinde bulundurdukları ve tek gayeleri, Allâh yolunda cihat etmek olduğu, mal ve arazi elde etmek gibi dünyevî emeller peşinde koşmak olmadığını özellikle belirtmiştir. Ayrıca Osmanlı ordusu, fethettiği ülkelerde Timur'un yaptığı gibi yıkıp yakarak harap etmediklerini de söyleyerek onu, Osmanlı idaresi altındaki yerlere saldırıda bulunma düşüncesinden vaz geçirmeye çalışmıştır.

Timur'a yazılan ilk cevap niteliğindeki mektupta, Yıldırım Bayezid'in ağır ifadeler kullanmaya, onun ilk mektubundaki sert ve kaba sözlerinin yol açtığını izah ederken, ikinci cevap niteliğindeki mektupta Yıldırım Bayezid yumuşak bir ifade ile meseleyi hal etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Çünkü Timur, Anadolu'ya bu seferden önce geldiğinde verdiği zararı Yıldırım Bayezid çok iyi bilmektedir. Timur'u engellemek için onun psikolojisini bozmak ve vazgeçirmek niyetinde olduğu açıktır. Ancak, Bayezid'in yazdığı ağır ifadeler, ona karşı duyduğu öfkenin mektuba yansımalarıdır. Zira, Sivas'ın ilk defa Timur tarafından tahrip edilmesi ve Yıldırım Bayezid'in oğlu Ertuğrul'un öldürülmesi sonrasında, Bayezid'in "*Çal çoban çal, Ertuğrul gibi oğlun mu öldü, Sivas gibi kalen mi yıkıldı.*"²³ dizelerini söylemiş olması, onu ne derece üzdüğünü göstermektedir.

III. Mektup ve Cevabında

Yıldırım Bayezid'den alınan ikinci cevabın ardında;

Timur; "...Sungur Çavuş ve Hacı Bayezid ile gönderdiğimiz haberler doğrudur. Sizin küffârla savaştığımızı biliyoruz. Bu tarafta Gürcü kâfirlerle biz savaşıyoruz. Hem siz hem de bizler bu konuda mutluyuz. Bu durumun sayısız faydaları her iki tarafa olmaktadır. Yazdıklarımızda zerre kadar şaibe ve şüphe olamaz. Antlaşma kararı olursa, Mısır'la aramızda olanlardan ıslâh edici olunması isteğiniz uygun görülmemiştir. Çünkü ölen eski Mısır Vâlisi, elçilerimizden Irak ve Acem'in büyük saygı duyduğu Bahaddin Savcı'yı haksız yere öldürdü. Yine uzun süredir hapsedtiği Gönültaş'ı serbest bırakması için elçi gönderdiğim halde isteğimi yerine getirmedi ve o günahsız hiç endişe duymadan katletti. Biz Şam ve Haleb'e geldiğimizde, Mısır'da Hacı adındaki elçileri gelip haps olunan Otlamış'ı Haleb'e gönderelim dediler. Fakat bu sözün de aksini yaptılar. Timur, Osmanlı sultanının Memlûklerle irtibat kurmasına, bağları kuvvetlendirmesine vesile olacak faaliyetlerden rahatsız olduğunu ve Yıldırım Bayezid'in muhtemelen elçileri vasıtasıyla sözlü olarak Mısır Valisi olan kişi hakkında akrabalık ve kutsal mekanlara idarecilik yapmış olması, Timur ile Yıldırım Bayezid arasında arabuluculukta bulunmasına itiraz edip, rıza göstermeyerek; "*...Senin, şimdi Mısır Vâlisi olan kimseye oğlumuzdur demeni uygun görmedik. Onu Sultânu'l-Harameyn elkâbiyla anmanız doğru*

²³ Osman Turan, **Selçuklular ve İslâmiyet**, s. 127

olmaz. Belki Mücâvirü'l-Harameyn demeye lâyık değillerdir..." tepkisini bildirmiştir. Ancak Yıldırım Bayezid'in göndermiş olduğu önceki mektubu incelendiğinde Memlük Sultanı için yukarıdaki ifadeleri kullanmadığını görüyoruz. Acaba Karaman Beyliğine ait bazı kimselerin Osmanlı elçilerini ele geçirip, gönderilen mektuptaki ifadeleri değiştirdiklerine dair Bayezid'in kast ettiği hadise bu sırada olmuş olabilir mi, sorusu akla gelebilir.

Timur mektubuna devamla; *"...Bize dost olmayanı, kendinize yakın ve sevdiğinizinize dahil etmeyiniz. Saltanat işleri nezâkete bağlıdır. Dikkat edilecek yönleri çoktur..."*²⁴ şeklinde tavsiye ve isteklerini dile getirmiş, *"...Ahmed Celâyir şimdi Bağdat yakınlarına gelmiş, biz de oraya asker göndermişiz. Tekrar size taraf kaçır gelirse sahip çıkmayıp, bilâkis yakalayıp bize teslim etmeniz sizden isteğimizdir. Erzincan'a varıp, yerleri tahrip için şimdilik serhadda durularak elçilerinizin gelmesini beklemekteyiz..."* şeklinde düşüncelerini Yıldırım Bayezid'e iletmiştir.

Yıldırım Bayezid; Timur'un mektuplarında yer alan isteklerini kabul etmeyerek, onu kendi atası olan Hülâgu'nun sergilediği tutuma davet etmiş, Osmanlı ülkesine sığınan Bağdat Sultanı Ahmet Celâyir ile Kara Yusuf'u teslim alma arzusundan vazgeçmesi için; *"...Mısır hakimi ile aranızda geçen olaylardan dolayı bizim niyetimizi doğru anlamamışsınız. Biz arzu etsek Mısır'ı feth etmeye her zaman kadiriz. Ahmet Celâyir tekrar geri Osmanlı topraklarına gelirse, Kara Yusuf ile birlikte ikisini size teslim etmemi istemişsiniz. Biliyorsunuz ki Hülâgu Dârü's-Selâm'ı alıp İran'ın çoğunu eline geçirdiği sırada, halifenin amcası çocuklarından bir iki kişi Mısır'a Kâhire Vâlisi Baybars'a sığındılar ve onun himayesine girdiler. Hülâgu'nun Bağdat Vâlisi olan Karaboğa Noyan, Baybars'la cenk ettiler. Halifenin amcasını Mısır askeri sanıp, orada şehit ettiler. Kaçanlar şimdiye kadar Kâhire'de kaldı ve Hülâgû Han onları geri istemedi ve takip de etmedi. Şimdi bu dostunuz feleğin tokadını yemiş bir iki kişiyi himaye etmekle hatrınızı kıracak bir durum olamaz. Zira Hülâgû böylesine cüz'i şeylerden vaz geçmiştir. Muradımız Sivas ve çevresinden elinizi çekmenizdir. Bunu yerine getirmeniz güzel bir işaretinizin gereği olduğu anlaşılacaktır. Ancak her hâlde Allah'ın takdirinden kaçılmaz ve bizim kimseden korkumuz yoktur..."* şeklindeki düşüncelerini bildirmiştir.

Timur, Yıldırım Bayezid ile savaşa girmenin riskli olabileceği hususunda tereddüte düşmüş, elçiler vasıtasıyla savaş yapmadan amacına ulaşma yoluna gitmiştir. Diğer taraftan Yıldırım Bayezid, onun isteklerini yerine getirmekle, otoritesinin sarsılacağı, tarafında yer alan kimselerin Osmanlı idaresine

²⁴ Bkz. Timur'un üçüncü mektubu, Hoca Sadeddin Efendi, **Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultaniye**, vrk. 112a

güvenlerinin kalmayacağı ve Osmanlı geleneğine ters düşen “*Kendisine sığınan kimseyi düşmanına teslim etmek*” durumunda olmak ismediği için Timur’a olumlu cevap vermediği anlaşılıyor.

IV. Mektup ve Cevabında

Karşılıklı yazılan mektupların en sonuncusunda Timur’un, Osmanlı idaresinden birkaç kale ve şehrin kendisine teslim edilmesi gibi kabulü mümkün olmayacak yeni şartları da ilave ederek, savaş niyetini daha açıkça belirttiği görülmektedir. Hatta mektuplarda geçmeyen, ancak bazı tarih araştırmalarında rastladığımız “*Timur, Yıldırım Bayezid’den oğullarından birini kendisine rehin bırakması*” isteğinde de bulunduğunu kaydetmişlerdir.

Timur; “...Şimdiye kadar sulh için çalıştım ve nihayet Sivas’a gelmem söz konusu oldu. Kâfire fırsat vermemek, İslam diyarlarını harap etmekten endişe edip, Şam tarafına giderek Mısır azizinden intikamımızı aldık. Sizin hasta olduğunuz hususu ağızlarda dolaşırken, biz bunu fırsat bilip dikkate almadık. Ancak siz fırsat bulunca bize bağlı olan Erzincan’a gelip valimizi rencide ettiniz. Adamımız olan Taharten(Muttaharten) sulhu sağlamak için sizin pişman olduğunuzu bize yazmıştır. Biz de güvendik ve sulh için antlaşmaya varılacağı umuduyla birkaç kez mektuplar gönderdik. Ama siz gittikçe artan bir katı tutum içerisinde oldunuz. Tâ ki biz ve askerimiz için kâfir ve kâfirden daha eşed kâfirlerdir demeniz sözü her yerde söylenir olmaya başladı. Elçileriniz olan Sungur ve Ahmed adamlarınız uzun süredir yanımızdadırlar. İslamlığımızı ve inancımızı biliyorlar. Hedefimiz Keşe ve Kırım yönüne iken, Şirvan’dan geri dönüp tekrar Erzincan’dan o tarafa varmak icap etti. Semerkand’da bulunan oğlum Muîneddin Muhammed Sultan Bahadır da askeri ile birlikte bana katılacaktır. İsteğimiz Erzincan’a varmadan ve askerimiz şehirlerinize girmeden önce Sivas, Malatya, Elbistan, Erzincan ve Kemâh’ın bize bırakıldığını sağlam bir ahit-nâme ile bildirmenizdir. Sulha muhalif değilim ve bağlıyım. Bu sulhun bir sûretini Mekke-i Mükerrreme’de Bâbü’l-Harâm’da kapalı muhafaza olunsun ki, kimin bu sulha uyup uymadığı ortaya çıksın. Bu mektup Sungur, Ahmed ve Hacı Bayezid ile gönderildi.”

Yıldırım Bayezid; savaşın olmaması için Timur’u ikna edebilecek bazı durumları açıklamayı uygun görmüş, antlaşmaya razı olduğu, belki de bazı ön şartlarını kabul edebileceği intibaini vermek isteyerek; “...Timûr-i köregen hazretleri, ilgi uyandıran antlaşmaya dair mektubunuz, ben Sivas’a geldikten sonra ulaştı. Ben bu sırada antlaşma hazırlığı içerisinde bulunuyordum ki; Nâgâh(vakitsiz saatte) sulha muhalif bir başka mektup Karaman fesatları elinden orduyu humâyûnumuza erişti ve antlaşmanın gecikmesine sebep oldu.

Devlet erkânımızdan akıllı kişiler bu durumu şöyle değerlendirdiler. İkinci mektup ilk karışık dönem sürecinde yazılarak elçi ile gönderildi.

Karaman topluluğu ki eskiden beri ocağımızın düşmanı olmuşlardır, bunlar elçimizi öldürüp, fitne iyice ayyuka çıkıncaya kadar mektubu sakladılar. Musâlaha olacağı ihtimâlini görünce, bu kez bazı rezilleri üzerimize gönderip bizi şüpheye düşürmüşlerdir. Rezillerin eline düşen mektubun gecikmesinin sebebi dahi biz olmadığımız hususu malumunuzdur. Bu durumu yaltaklanma olarak görürseniz hayır, asla düşmandan yüz çevirmek âdetimizden değildir. Sulh ve cengin cezası ve mükâfatı buna sebep olan tarafa aittir. Eğer bir kimse fitneye sebep olursa, Allah'ı Teâlâ onun cezasını versin..."

Sonuç

Osmanlı tarihi içerisinde önemli tarihî bir olay sayılan Ankara Savaşı öncesinde, taraflar arasında yapılan diplomatik yazışmalara ait mektuplar, dönemin tarih çalışmaları için oldukça önemli belgelerdir. Mektupların, Farsça ve Arapça olarak yazıldıkları yine bu mektupların içerisinde belirtilmektedir. Bu mektuplar, Osmanlı Türkçesi el yazısı ve matbu olarak basıldığı daha önce izah edilmiş idi. Ancak, transkripsiyonlu yayınına yaptığımız araştırmalarda rastlanmamıştır. Bu araştırma ile Timur ve Yıldırım Bayezid'e ait dörder mektup tespit edilmiş ve transkripsiyonu yapılmıştır.

Mektuplar kronolojik sıraya göre incelendiğinde; Timur, yazdığı mektuplarda istek ve şartlarına her defasında yenilerini ilâve ederek durumu imkansız hale getirmiş ve Yıldırım Bayezid'i savaşı tercihe mecbur etmiştir.

Ankara Savaşı sonrası galip gelen Emir Timur'un Anadolu'daki faaliyetleri, İstanbul'u fetih planı ve esir düşen Sultan Yıldırım'ın durumu, eceli ile vefatı veya intihar ettiği, Timur'un Semerkand'a yazdığı Fetihnâme hususları üzerine bir hayli araştırmalar yapıldığı için, burada zikredilen konulara yer verilmemiştir²⁵.

Araştırmamızı, Ankara Savaşı olmadan önce bu savaşın eşğine getiren sebeplerin neler olduğu, hangi teklifler ileri atılmış olduğu, ne gibi önerilerin Osmanlı Sultanı tarafından kabul edilmediği gibi hususlarla sınırlı tuttuk. Zira çoğu tarih kitaplarında bu hususların neler olduğu tam olarak zikredilmemiş veya bazı tarih araştırmalarında gördüğümüz gibi sebeplerin bir kısmı sayılarak yetinilmiştir.

Timur ve Yıldırım'a ait olan mektup sûretleri, dönemlerinde vuku bulan bu tarihî olaya ışık tutan en önemli belgeler olduğu aşikârdır. Çünkü olayın

²⁵ Bkz.; Fuat Köprülü, **agm.**, **Bellekten**, S. VII/1, s.591-599 ; İsmail Aka, **agm.**, s. 1-22 ; Mikâil Bayram, **agm.**, **S.Ü. E. F. D. S.** 13, 1999, s. 342-344

aktörleri, kendi düşüncelerini karşı tarafa duyurmak için ayrıntılarına kadar inerek mektuplarında anlatmaya çalışmışlardır.

Bu mektupların verdiği bilgiler, hem Timur'un iktidar olduğu coğrafyayı tanıtmış, ona dost ve düşman olan zamanın komşu devletlerin hangileri olduğunu göstermesi yanında Osmanlı devletinin durumunu, dost ve muhaliflerini, siyasî problemlerini, fetih hedeflerini ve cihat anlayışlarını göstermesi bakımından da oldukça kıymetlidir.

Timur'un mektupları içerisinde vurgulanmak istenen bir diğer önemli husus ise İslam âleminin hakimi kendisi olduğudur. Çünkü Timur adına hutbe okunduğu, sikke bastırıldığı, kendisine her gittiği yerde itaat ve bağlılık ahdinin verildiği, kendisine vergilerin ödendiği anlatılmıştır. Bütün bu ve benzeri durumlardan dolayıdır ki, Timur ikinci mektubunda kendisinin ülu'l-emr olduğunu Yıldırım Bayezid'e yazmış²⁶ ve onun dediklerini yapmasını istemiştir. Abbâsi Halifesi, Moğolların Bağdat'a gelmesinden sonra Mısır'a gitmiş olması, Timur'un kendisini ülu'l-Emr görmesine ve Memlûk Sultanını mağlup etmesi, onu bu fikre götürmüş olabileceği de dikkate alınmalıdır.

Timur ve Yıldırım Bayezid'in yazdıkları mektuplar diplomatik bakımdan incelendiğinde; Yıldırım Bayezid'in ilk başta öfke ile cevap verdiği, daha sonraki sonucun bir savaşa kadar gitmesini istemeyen bir endişe üslubu ile mektuplarını kaleme aldığı görülüyor.

Yıldırım Bayezid'i sulha zorlayan bazı iç ve dış sebepler olduğu mektuplarında belirtilmektedir. Örneğin, Karaman beyleri ile barışık olmadığı, hatta onların kendilerine sürekli düşmanlık yaptıkları, kendisinin barışa hazırlandığı bir sırada Timur'a giden elçilerini ele geçirerek mektupların içeriğini değiştirmek suretiyle başka bir mektubu Timur'a gönderdikleri, böylece savaşa yol açtıkları açıkça yazılmıştır. Yine Kastamonu hakimi ile Osmanlı idaresinin mücadele içerisinde bulunduğu, Sinop ve Malatya muhasaralarını kaldırma sebepleri içerisinde gösterilmiştir²⁷.

Diğer taraftan Yıldırım Bayezid'i savaş yapmaya sürükleyen etkenler de mevcuttu. Osmanlı yöneticileri ile dostluk ilişkilerini sürdüren Karakoyunlu ve Bağdat hakimleri, bu savaş olmamış olsaydı, muhtemelen kendilerine hedef olarak Timur'un hakimiyeti altındaki yerlere akınlar yapacaklardı. Çünkü o bölgede bu mücadele başlamış ve zaman zaman çetin çatışmalarla bastırılmış durumda idi. Timur'un zayıf düşmesi veya ortadan kaldırılması özellikle

²⁶ Hoca Sadeddin Efendi, **Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultaniye**, vrk. 107a

²⁷ Bkz. Hoca Sadeddin Efendi, **age**, vrk.109a

Osmanlı'ya sığınan ve iktidarları ellerinde giden Kara Yusuf ile Sultan Ahmed Celâyir'in işine geliyordu. Yıldırım Bayezid'i savaşa teşvik edenler arasında muhtemelen bu iki kişinin etkisi olmalıdır.

Ankara Savaşı'nın olması, Anadolu'da kargaşalığa, siyasî dağılmalara ve sefalete yol açtığı gibi, Osmanlı'nın Balkanlardaki fütuhatını bir süre durdurmuştur. Ayrıca Anadolu'da, Irak, Horasan, Azerbaycan, Gürcistan ve çevresindeki siyasî dengeleri de etkilemiştir.

Osmanlı Beyliğinin hakim olduğu yerler, Anadolu'nun iç ve batı bölgelerini oluşturuyordu. Sınırları dönemin Bizans toprakları içerisinde olan merkezler teşkil ediyordu. Bu sırada Anadolu'da aynı zamanda değişik yerleri elinde bulunduran Türk beylikleri de idaresi altında olan araziye genişletmek, maddî ve siyasî üstünlüğü elinde bulundurmaya emelinde idiler. Bunun içindir ki, iç çekişmeler eksik olmuyor, hatta rakip Türk beyliklerine karşı, o beyin düşmanları olan devlet veya güçlerle iş birliğine gidiliyordu.

Osmanlı Beyliği, bu sırada sürekli tekfûrlarla mücadele etmiş, tüm dikkatlerini ve gücünü o tarafa yöneltmiştir. Bu fütuhatın ilerleyişi ise İstanbul'a doğru ve civarı yerler teşkil ediyordu. Türk'lerin İstanbul'a doğru fetih hareketlerini artırmalarında Hz. Muhammed'in İstanbul'un fetihini teşvik eden ve bu savaşa katılanları övücü sözü ve müjdesinin etkisi aşikardır.

Yıldırım Bayezid, 1394 yılının ilkbaharında, İstanbul'u almak için ilk kuşatmasını yapmış ve adıyla anılan kuleyi bazı kaynaklara göre bir yıl içerisinde inşa etmiştir²⁸. Bu inşa işini oldukça rahat bir şekilde yaptığı dikkate alındığında, onun İstanbul'u fethetmekte ne kadar ısrarlı olduğu da anlaşılmaktadır. Sultan Bayezit, Karaman'lılara karşı Konya'da 1397'de ve 1398'de Sivas'ı ele geçirerek siyasî birliği sağladıktan sonra, asıl hedefi olan İstanbul'a yönelmiştir. Ancak hiç beklemediği bir anda Timur'un doğu tarafında üzerine gelmiş olması, onun bu planları uygulamasına fırsat tanımamıştır. Ankara Savaşıyla birlikte ertelenen bu fetih düşüncesi elli yıl sonra Fatih Sultan Mehmet Han'ın eliyle 1453 tarihinde gerçekleşmiştir.

Yıldırım Bayezid ve Timur'un dönemine ait siyasî durumu daha ayrıntılı bir şekilde görmek için, Hoca Sadeddin Efendi'ye ait olduğu yazılan Münşeât Mecmuasındaki sekiz adet mektubun aşağıda verilen transkripsiyonlu metinleri incelemek gerekir.

²⁸ İsmail Hami Danişmend, *age.*, C. I, s.109 ; Norman Itzkowitz, **Osmanlı İmparatorluğu ve İslâmî Gelenek**, Çeviren: İsmet Özel, 1997, İstanbul, s. 42-43

HOCA SADEDDİN EFENDİ MÜNŞEÂT'INDA BULUNAN MEKTUPLARIN TRANSKRİPSİYONU

I. MEKTUP VE CEVABI

Timurlengden Def'a-i Ūlāda Merḥūm Sultān Yıldırım Bāyezid Ḥāna²⁹ Gelen Mektūpdur³⁰.

Rum pādīshāhı olān Yıldırım Bāyezid ma'lūm ola ki, biz Tanrı'nun yeni manşūr ve muzaffer pādīshāh[ıy]uz. Cemī'ı umerā üzerine, naşr u te'yīd ile cümle-i 'ubbād bizüm ḫulumuz gibilerdür. Pes ağāh ol ki, Ḳara Yūsuf³¹ ve

²⁹ Sultan Yıldırım Bayezid ile Timur arasında karşılıklı dörder kez mektuplar yazıldıktan sonra anlaşma sağlanmadığı için, 19 Zilhicce Cuma günü (28. 7. 1402) yılında vuku bulan Ankara Savaşı sonrası Bayezid, Timur'a esir düşmüş ve 8 Mart 1403 yılında Hamid beyliği idaresinde bulunan Akşehir'de vefat etmiştir. Timur'un izniyle Sultan Bayezid'in naaşı, kendi sağlığında Bursa'da yaptırmış olduğu caminin bahçesine defnedilmiştir. Karşılıklı yazılan bu mektupların konu başlıkları, tarihî kaynaklarda kısmen farklı ifadelerle yazılmıştır. Meselâ , yukarıda yazılan başlıklardan başka Künhü'l-Ahbâr'da "*Cevâb-nâme-i Sultân-i Mesfûr ilâ Hâkânî'l-Mensûr*" şeklindedir. Bkz. **Tâcü't-Tevârih**, C. I, s.250-259. , Âli, **Künhü'l-Ahbâr**, C. IV, s. 82, 95, 101., Carl, Brockelmann, **age.**, s 224., İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, Ankara, 1991, s. 27 vd.). Ayrıca Feridun Bey Münşeâtında bu mektupların metinlerinin bazıları Arapça, bazıları da Farsça yazılmıştır. Bkz. **Münşeât-ı Selâtin**, C. I, s. 118 vd.

³⁰ Timur'un, ilk mektubunu Mevlânâ Sadeddin Taftâzânî'nin yazdığı, iki elçi ile âyezid'e gönderdiği kaydedilmişse de aynı kaynak; Sadeddin Taftâzânî ile Timur'un buluşmaları daha sonraki tarihlerde Semerkand'da gerçekleştiğini yazmaktadır. Dolayısıyla bu ilk mektubu onun yazması mümkün görünmemektedir. Yine Künhü'l-Ahbâr'da verilen bilgilerde; Bayezid'in ilk mektubunda, kendi ismini Timur'un adıyla aynı yerde ve uygun bir şekilde yazması gerekirken, onun adı, sıradan bir kimsenin adının yazıldığı gibi satır arasına yazılmasına Timur'un çok kızdığını kaydetmektedir. Bkz. Âli, **Künhü'l-Ahbâr**, C. IV, s. 84

³¹ **Kara Yusuf** (ö. 823 Zilhiccesi/1420), Karakoyunlular devleti hükümdarı Kara Mehmed'in(ö. 792/1390) ölümünden sonra onun yerine ikinci, bazı kaynaklara göre ise üçüncü hükümdarı olarak başa geçmiştir. Bazı kaynaklarda ilk hükümdarın Bayram Hoca'nın ilk, Karamehmed'in ise ikinci hükümdarı olduğunu kaydetmektedir. İlhanlıların çöküşünden sonra bu devletin mirası üzerinde birbirleriyle iktidar mücadelesi yapan Celâyir, Çoban ve Sotay hanedanlarının bu kavgalarına katılan Karakoyunlu oymağı , merkezi Bağdâd'ta bulunan Irak'taki Celâyir ailesinin safında yer alırken, Akkoyunlular oymağı ise Celâyir ailesine rakip olan ve Mısır- Diyarbekir sınırları dahilinde hakimiyet sağlayan Sotay hanedanının tarafında yer almıştır. Bu iki Türk oymağı arasında bu tarihten sonra da pek çok harpler olmuştur.

Kara Yusuf, Azerbaycan ve çevresinde hüküm sürmüş, Tebriz'i kendisine idari merkez olarak bulundurmıştır. Şirvân hâkimi olan Şeyh İbrahim'i (809/1412) tarihinde, Gürcistan Kralı Konstantin'i (822 /1419)'de mağlub etmiştir. Osmanlı devleti ile coğrafi sınırı bulunan Akkoyunlu hükümdarları, kendilerine Osmanlı devletini rakip görmüşler ve iktidarı ellerine geçirmek çabası içinde olmuşlar. Bu sebepten dolayıdır ki Osmanlı Sultanları Bağdad sultanı Ahmed Celâyir'i ve Karakoyunlu hükümdarları Kara Yusuf ile müttefik devletler olmuşlardır. Her seferinde Timur'un hakimiyetindeki yerlerde yol kesme, yağmalama, hacıların ve ticaret kervanlarını soyma, onun gücünü zayıflatma ve ağırlığını yitirmesine yol açan faaliyetlerinden ötürü tehlike oluşturduğunu düşünen Timur, Kara Yusuf'u yakalatıp öldürmeyi kafasına koyduğu sırada o, Ahmed Celâyir'le birlikte Osmanlı Sultanı Yıldırım

Sultân Ahmed³² ikisi me'an bizüm kılıcumuz havfinden ve leşkerimiz

Bayezid'e sığındıklarını görüyoruz. Ankara Savaşının vuku bulmasında bu iki sultanın sığınmalarını baş sebep olarak Timur'un mektuplarında görmekteyiz.

Türkçede ünlü hükümdarlara ve kahramanlık gösteren kişilere "Kara" lakabı verilmesi bir gelenek idi. Kara ifadesi " *etkil, cesur, yiğit, kahraman* " gibi anlamlarda kullanılması bugün de geçerli bir ifade olarak kullanılmaktadır. Meselâ, kara kış, gözükara (gözü pekesur), kara haber vb. gibi... Tarihte tahta geçen Türk hükümdarlarının cülus törenlerinde üzerlerine oturdukları seccâde, halı vs. 'nin kara renkte olmasına dikkat edilmiştir. Bkz., İbrahim Kafesoğlu, **Türk Millî Kültürü**, İstanbul, 1992, s. 229-230 dnr. 144 ; Nizamüddin Şâmî, **Zafernâme**, (Farsça'dan çev. Necati Lugal), Ankara, 1987, s. 261-309. ; Walther Hinz, **Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd** (çev. Tevfik Bıyıkoglu), Ankara, 1992, s. 110-111 ; Mükrimin Halil Ynanç, " *Akkoyunlular. Ak Koyunlular* ", İA. İstanbul, C. I, s. 231-270 ; Hasan Fehmi Turgal, " *Timur'un Sivas'dan Beriye olan ve Anadolu'yu Tahliyesine Kadar Devam Eden Haraketler* " ; **Konya Halkevi Dergisi**, S. 10, s. 610-616. (Şerafeddin Yezdi'nin Zafernâmesinden naklen); Melek Tekin, **Türk Tarih Ansiklopedisi**, İstanbul, 1991 ; Carl Brockelmann, **İslâm Ulusları ve Devletleri Tarihi**, Çeviren Neşet Çağatay, Ankara, 1992 ; Nuri Yazıcı, **Tarihte Türkler ve Türk Devletleri**, 1997, Konya.

³² **Sultan Ahmed Celâyir** (ö.813/1410), aslen Mogolların Celâyir ailesinden geldikleri için bu adla tanınan Ahmed Celâyir, Ahmed Bahadır ya da Gıyaseddin Ahmed isimleriyle de anılmıştır. Kendisi Şeyh Hasanın torunu, Sultan Üveys'in de oğludur. İlhanlılar devletinin çökmesinden hemen sonra Celâyir, Çoban ve Sotay hanedanları arasında iktidar mücadelesi başlamış ve bu enkaz sonrasında Sultan Üveys'in zamanında, Celâyir iktidarı altında bulunan topraklar, Azerbaycan'dan Bağdad'a, -Diyarbakir de içine alan bir coğrafi genişliğe sahipti. Kara Koyunlu Türk oymağı bu tarihte Irak'taki Celâyir ailesinin saflarında yer alırken, Akkoyunlular Türk oymağı da Celâyir'e rakib olan ve Musul'dan Diyarbakir'e kadar sınırları bulunan Sotay oğullarının emrine girmişlerdir. Böylece rekabet sadece Celâyir-Sotay hanedanları arasında sürüp gitmemiş aynı zamanda Kara Koyunlular-Akkoyunlular arasında da süren bir mücadele halini almıştır. Ahmet Celâyir, kardeşi Hüseyin ile iktidar mücadelesine girmiş, bu mücadele sonucunda Celâyir devleti kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrıldı. 1382 yılında Tebrizde iktidarını sürdüren kardeşi Hüseyin'in üzerine gitmiş, ve tahtını ele geçirip kardeşini öldürmüştür. Diğer kardeşi Bayezid Sultaniyeye kaçmış orada sultan ilân edilmiştir. Başka bir diğer kardeşi olan Şeyh Ali, Tebriz üzerine tekrar gitmiş, bu sırada Karakoyunluların Reis bulunan Kara Mehmed onu mağlup etmiştir. Sultan Ahmed, Karakoyunlu Reisi Kara Mehmed'in kızıyla evlenerek hem dostluklarını hem de dayanışmalarını böylece dahada pekiştirmiş oldular. Bundan sonra Ahmed Celâyir bütün ülkenin tek sultanı olarak tanınmaya başlandı. Kendisine rakip kalan kardeşi Bayezid'i de Tebriz'de ele geçirerek onun gözlerine mil çektirdi. Tebriz'in Altın Ordu Hükümdarı Toktamış(1385) ve daha sonra Timur'un işgal etmesi sonucunda burayı yağma ederek büyük zararlar verdirmeleri neticesinde devletinin merkezini Tebriz'den Bağdad'a taşıdı (1386). Bu tarihten sonra Sultan Ahmed Celâyir iktidar merkezi olarak Bağdat'ta kaldığını görüyoruz. Kara Yusuf ve Ahmed Celâyir'in, Timur'un iktidarına ve hakim olduğu yerlere zaman zaman zayıflatmalarını ve onun iktidarını zayıflatmaları gibi sebeplerden dolayı her ikisi hakkında ölüm kararı veren Timur, bu iki lideri hep kovalamış hatta ele geçirmek için bazı yapacağı işlerini erteletmiş, Osmanlı Sultanı Yıldırım Bâyezid ile Ankara Savaşı'nı yapmasına sebep gösterdiğini karşılıklı yazdıkları mektuplarında görüyoruz. Çünkü Timur Bağdat üzerine yürüdüğünde, Ahmed Celâyir önce Memlük Sultan'ına sığınmayı düşünmüş ancak, orada yakalanacağını ve güvende olamayacağını anlayınca Osmanlı devletine sığınmıştı. Bu iltica sonrasında Yıldırım Bâyezid; Kara Yusuf'a Aksaray'ı ve Ahmed Celâyir'e de Kütahya İlini dirlik olarak vermiştir. Ancak daha sonra her iki lider geri dönerek kendi iktidar merkezlerine Timur'un ölümü (ö.1405) üzerine geri

heybetinden ol cānibe kaçdılar anlaruñ her biri, mādde-tü'l-fesād ve müfsīdü'l-bilād olup Fir'avn ve Hāmān gibi 'ulūvv-u istikbārla, kāfirler idügi maḥfi degüldür eyle olsa, eger ikbāl istersen[ñüz] ol iki müdbīri kabūl itmeyüp, “*Fe cāsu hilāle'd-diyār*”³³ mazzmūni ile ‘amel idesüz ki, (103b)³⁴ “*İnne Fir'avne ve Hāmāne ve cunūdehumā kānū ḥātī ṭn*”³⁵ [medlülünce] mezbūrlar ve adamları her ne diyāra varsalar, nikbet u şa'āmetiyle varduğunda şüphe yokdur. Hāşā ki, anlaruñ gibi kimesneler, sizün gibi pādīşāhun ḳanadı altında temekkün itmek ma'ḳūl ola. Size naşīhat iderüm ki, zinhār anları soḥbetünüze getürmeyüp saḳınasız, belki diyār u bilādunuzdan, nef-yu meni' idesüz. Zinhār emrümüze muḥālefet itmeyesüz, ḳahrımızā müstaḥaḳ olmaḳ muḳarrerdür. Zirā bize muḥālefet iden kimesnelertüñ, aḥvāli mesmū'uñuz olmuşdur. Ve bi'l-cümle bizümle ḳīl u ḳāl kisārından ḥazer idesün ḳanda ḳaldı ki ceng u cidāl idesüz ve'l-emru yavme izin-lillāh.

Merḥūm Şulṭān Yıldırım Ḥān, Nāme-i Merḳūma Virdügi Cevāb-ı Bā-Savābın Şuretidür³⁶

Ḥamd-ı bī-nihāye ol ḥüdāya ki, bizi dīn-i İslām'la müşerref iyledi, ve selāṭīn-i 'Arab u 'Acem'den, sa'ādet-i ḡāzā ve cihād ile, mu'azzez ve mümtāz iyledi, ve salāvāt-i (104a) bī-ḡāye, ḥayrū'l-enām olan, Resūlü Muḥammed üzerine ve anuñ aşḥāb-ı kirāmı ve āl-i i'zāmı üzerine ilā yavmi'l-ḳiyām. Bil ve

dönme fırsatını bulmuşlar. Timur, ölmeden kısa süre önce oğul ve torunlarına vasiyette bulunmuş, “*Önce Batı İran'da hakim olan Sultan Ahmed Celâyir(bu sülâle de türkleşmiş Moğollar'dan çıkmıştır) Tacik (kötü) mızacı bir adam olması sebebiyle insan üzerinde endişe uyandırıyor*” diyerek haleflerine hedef göstermiş idi. Bundan sonraki yıllarda Karakoyunlu reisi Kara Yusuf ve oğulları ile Sultanı Ahmed Celâyir arasında bazı şehirlerin hakimiyeti için savaştları ve nihayet Tebriz yakınlarındaki Esed köyü civarında Ahmed Celâyir ele geçirilerek eski dostu ve müttefiki kara Yusuf tarafından öldürülmüştür. Böylece Celayir devleti yıkılarak son bulmuştur. Onun halefleri Vâsıt ve Huzistan'da kısa süreli bir iktidara sahip oldular. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Nizameddin Şâmî, *Zafernâme*, (Farsça'dan Çev. Necati Lugal), Ankara, 1987, s. 348. , *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, (hazırlayan: Atsız), İstanbul, 1992, s. 67-70., Mustafa Âli, *Kühü'l-Ahbâr*, C. S. IV, 82-95. , Barthold, V. V. *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Ankara, tarihsiz ; Mustafa Fayda, *DİA.*, C.II, s. 53-54., Faruk Sümer, *Kara Koyunlular*, Ankara, 1984, s. 60-72. , Erol Güngör, *Tarihte Türkler*, İstanbul, 1992, s. 137-138. , Walther Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, Ankara, 1992, s. 49., Mükrimin Halil Yınanç, “*Akkoyunlular. Ak Koyunlular*” maddesi , *İA.* , C.1, s. 251-270.

³³ **Kur'an-ı Kerim**, 17/5.

³⁴ Burada parantez içerisinde yazılan varak numaraları, Hoca Sadeddin Efendi'nin *Münşeat ve Mükâtabât-ı Sultaniye* adlı mecmuasına aittir. Çünkü bu mektuplar adı geçen eserden transkripsiyonu yapılarak buraya yazılmıştır.

³⁵ **Kur'an-ı Kerim**, 28/8

³⁶ Bkz. Gelibolulu Mustafa Âli, *Kühü'l-Ahbâr I-IV*, C. I, s. 82-84. ; Bu mektubun sûretini tarihçi Âli Efendi vermiştir. Ancak diğer mektup suretlerini vermemiş, sadece mükerrer mektuplaşmaların olduğunu kaydetmektedir. Bu eserde de Erzincan Emiri Taharten şeklinde yazılmış, Mükremin Halil Yınanç ve Faruk Sümer'in yaptıkları araştırmanın sonucuna göre ise doğru şeklinin Mutaharten olmasıdır. Bkz. M. Yınanç, “*Akkoyunlular*”, *İA*, I, s. 231-270

āgāh ol ey kelb-i 'ukūr u Timur ki, tekfūr u la'īnden eşed kāfirsün. Tahkīk i mektüb i şe'āmet-üslubuñ[nu] oqunup[yup], me'ānī mühmelesine muṭṭalī' oldum[duk]. Ol maḳūle mühmelāt ve türrehāt ile bizi ḳorḳudup, ḫile ve ḫud'a itmek istemişsün. Şöyle mi ḳan idersin ki, ben 'Acem pādīşāhları gibi olam, veya 'askerüm [leşkerüm] deşt-i Ḳıpçaḳ-i Tatarı gibi, 'avāmu'n-nās ola, veya Hind ṫāifesi gibi, bī-ser-ā-pā ola veya 'Irāk ve Ḥorasān sipāhisi [gibi] mānend-i cemi' ve perişān olup, bī ḫamiyyet [ḡayret] olalar ve bizüm ile olan ḡuzāt-i İslām'ı, 'asākīr-i Şām ve Ḥaleb gibi olmak fehmi eylemeyesün. Halā anlarıñ ḳatında şābit olmuşdür ki "*Leste 'aleyhim bi musayfirin illā men tevellā ve kefer. Feyüa 'zzibuhullāhu'l-azābe'l-ekber*"³⁷ ["*keyfe tevellā ve kefer*"] kelāmına mā şadaḳ ve maḫarsın. Zīrā [senün] ef'ālüne 'uhūd ve zimemi naḳş idüp ve nā ḫaḳ yire ḳan döküp, (104b) 'ırz-ı müslimīni hetk itmekdür. Lillāhi'l-ḫamd, biz selāṫīn-i İslām'ın eşrefi ve havākīn-i enāmuñ efdaliyüz. 'Asākīr-i zaferme'āsirimizüñ nizāmını ve tenāşīr-i tezāfirimizün ḳıyāmını ḫūd bilürsün, ve şübhe yoḳdur ki, mükteżā-yı ḳavm-i dāll olanla, pişvā-yı ehl-i cidāl ve ḳitālın mā beyninde fark çoḳdur. Zīrā bizüm re'yimiz ḫaḳ yolunda ḡazā ve cihād itmekdür. Ve sanatımız sūratla ḡazāya varmaḳdur. Ve rüz u şeb, kelimetullāhi 'ulyā olmak için, muḳāteleden ḫālī degilüz. Ve leşkerimiz nefslerüni ve mallarını dünyada bezl itmüşlerdür. Ahiret'de Cennet olmak ümidine, muḫaşşıl-ı kelām, bizüm külli eşḡālimüz ve cüz-i aḫvālimüz, 'adā-yı dīn ile ḳitāl ve kefer ve merede[mürted]ile ceng u cidāldür. İmdi mütenebbih olasın ki, bu mektübdan şonra, erlik meydanına her ki gelmeyüp ḳaçarsa, ṫalāḳ-ı selāse anūñ üzerine olsun, fe la'netullāhi 'aleyke.

II. MEKTUP VE CEVABI

Def'a-i Şāniyede Timurlengden, Yıldırım Bāyezid Ḥān Merḫūma Gelen Mektübuñ Şuretudur³⁸.

(105a) Ol nūyīn-i a'zām ve melik-i ā'dil [ve ekrem], el müeyyedü bī te'yīdillāhi'l-meliki'l-ḳādir, Bāyezid-i bahādır [cenābına], selām-ı i'tāb-āmīz ve peyām-ı muḫālaşat-[muşālaḫāt] engīz, teblīḡ u temhīd ḳılınduḳdan şonra, izzi 'ilām oldur ki, 'avātīf-i şāhāne ve 'ināyet-i ḫüsrevāne ile melḫūz ve maḫşūş olup, bilesüz ki, ḫaḳ teālānın 'ināyet u faḫlı ile, ḳırḳ yıla ḳarīb oldı ki, kendü nefsimi cihāngīrlilik ve ḳilā'u ḫuşūnuñ fetḫ ve istiḫlāşına meşḫūr u meşḡul idüp, cihānuñ mülük u selāṫīni, ḫaḳḳın 'avn u nuşreti ile 'ubūdiyyetimizü ṫanayana boyunların ṫutup bugün, ba'zıları muṫāva'at ve inḳiyādumuz kemerin cānları belüne ḳuşanup, ḳullarımız gibi hizmetimiz iderler. Velā raybe fīhi, bu ma'nā gündən zāhir ve dūnkü gündən muḫaḳḳaḳdur, belki nice kimesneler, rif'at-i cāh-u celāl ile, yolumuzda cān fedā itmeḡe faḫr idinürler. Bī 'ināyetillāhi teālā,

³⁷ Kur'ān-ı Kerim, 88/24

³⁸ Bu mektup ve buna verilen cevabı Farsça olarak yazılmıştır. Bkz. Ahmed Feridun Bey, Münşeāt-ı Selātīn, C. I, s. 123-126.

pes siz hidmetimüzden niçün vahşet idüp, **(105b)** bize izhâr-ı muhâbbet eylemezsüz. ‘Ale’l-ħuşûş ki, cenâbinuzdan ‘ömr ile büyük olavuz, me‘a hâzâ, ezmine-i sâbıkada çokluk va‘îd ile merreten ba‘de uhrâ ruķ‘a gönderüp itmişler kim, Tebrîz’e varup andan Timur üzerine hücüm itsem gerek, zâhir hîdmetleri bizi bilmeyüp böyle buyurmuşlardır. Lâkin bize erbâb-ı guzzâtın ħimâyeti ve ehl-i İslâmuñ ħamiyyeti ve ħayrilerün def‘i şerri ve kendümüzün ri‘âyet-i nâmûsı vâcib u lâzım olup, “*Men taķarrabe ileyye şibren, taķarrabtü ileyhi zirâ ‘an*”³⁹ maźmûnı üzere anlara yakın varup, ol sebep ile Sivas cânibine leşker çeküb, anda mütemekkin olmak tenbih olundu. El-hamdulillâh alâ zâlik ve cihân-ı cihâniyânı “*İnne’l-mülûke izâ deħalû ķaryeten, efseduhâ ve ceâlû eizzete ehlihâ ezilleten ve kezâlike yef‘alûn*”⁴⁰ ma‘nası zâhir oldı. Ve kendülerine ma‘lûmdur ki, Malatiyya muħâşarasında varduķlarında, dört aydan sonra tashîr idemeyüp, mu‘âvedet buyurmuşlar, **(106a)** ve nice zamandan berü, Sinop ħalâsın tashîr itmek isteyüp, mümkün olmamuş, bi-ħamdillâhi ve’l-minneh Sivas azacıķ zamanda zabt u tashîr alınmışdur[idüp], [her ne ħal’aya ki varulmuşdur] bi tevġillâhi teâlâ, ħiyel-i vahşetimüz kal‘a-gîrlik esbâbı ve ‘âmel-i naķb ile muştaħles idüp, ehl-i ‘âlem şukûhumuza vâķıf olmuşlardır. Girü bu denlü kerr u ferr ile, tāmât-u gurûr idinmeyüp, ve [mektublarda] tarġķ-i ‘aķıldan dūr, lafa cür’et itmeyüp, **beyt**

Hired erbâbı her vaķt u zamânda
Gerek miķdârı üzere ura lafi,

deyüp, bizüm leşkerimüz[ün] keşreti ve illerin sipâhileruñ [uzun vefreti] birbirimize ma‘lûm iken, Sivas fetħinde giriftâr olan umerânuzdan tafşġli üzere iz‘ân iyledüm. Çün bu ħaraketden bizüm maķşûdumuz, salġanâtımız ‘arzi yirini bulmaķ idi bġ ‘avnillâhi teâlâ, ħasbe’l-maġlûb ħuşûle irişdi bâ vucûd, bu denlü nuşret müyesser iken, ħazret-i gird-i gâr ħavfinden ki, “*velâ tezirû vâziretün vizre uhrâ*”⁴¹ na‘t-ı[naķl-i] mübîndür, bir ferdden rencide olmaķ-çün**(106b)** nice müselmânları âzurde ħâl idüp, ħânı-mânların ħarâb itmek münâsib görölmedi. Li hâza ħarâben min saħatillâh, girü bu misâl-i ferhunde-fâlî göndermege hîdmetleri me‘âl-ı ħâlî bilüp, ve memleketinüñ ħarâblıġına sebep olmayup, muşalaħa tarġķına rucu‘ iderler ise, bir mektûb-ı muħâlaşat uslûb-i ‘özür-ħâhġık yönünden yazup, ķâsıd-ı munġfile irsâl oluna tâki, iki cânibüñ namûşuna sezâ [vâr] olan ne ise yirini bulup, size daħı yakın ola ki, dostluķ mâbeynimüzde mü’ekked olmuşdur ve biz daħ Sivas’dan geçüp, girü mu‘âvedet idelüm, tâ kefere-i Frengüñ fırsatına sebep olmaya ve eger böylecene bu ‘ahidden şoñra diyârûñıza bir noķşan bizden vâķi‘ ola pes bġ-tekellûf, el-‘iyâz-ı billâh bizüm

³⁹ Buhari, tevhid,15,50,; Müslim, zikr, 20-22, tevbe,1,; Tirmizi, Davât, 131, İbn Mâce, Edeb, 58,; Hanbel, 2/413, 435, 480, 482, 509, 524, 534, 3/40,122,127,130,373, 5/153,155,169,351.

⁴⁰ Buhari, Edeb, 102.

⁴¹ **Kur’ân-ı Kerim**, 6/164, 17/15

meylimüz, keferine dinine 'iānet için olmuş ola, belki bu deñlü tevsī'-i dāyire ol vāhimenūñ def'i içündür, hāşā sümme hāşā biz böyle hāli cāiz görmüş olavuz, veyāhüd görmek katımızda revā ola, mebādā ehl-i İslām'a, keferine fırsat bulmasına (107a) bā'ış düşe ve iştmiş olasuz ki, ba'Zı bizümle münākaşa iden beglere, bunuñ gibi muvā'aza idüp, kabul itmedükleründe, şe'āmeti kendülerüne rāci' oldı. Eger naşihātımızla 'āmil olsalar, belki el-āye“*Velen tecide Li sünnetillāhi tebdilā*”⁴² üzere girü fetḥ u firūzluğ bu cānibe 'āyid olmağ ümīd olunur ve dāima bizi ve leşkerimizi, kāfir-u bī-dīn ve bed-mezheb ve zışt-āyīndür [deyü]şedm idüp, itāle eyledükleri meşhūr olmasın. el-'ıyāzü billāh min zālik, bizüm hūd teşebbüsümüz luṭf-i şamadiyyet-i ezyāline olup, kendülerün leşkeri, ekşeriyā kefereden devşürme idüğü vāzıhdur. Her-gāh, anlara hidāyet kapusi açıla, bizüm leşkerimiz eben 'an ced müselmān ve müselmān-zādelerdür, niçün hidāyete müstaḥak olmayalar, ve eger bizüm 'aybımız cihāngirlik da'vāsı ise, her āyine-i taht-ı bahta şu'ūd ve hutbe u sikke şerefi ile serāf-rāz [oldukdan soñra] ve mes'ūd olmağdan soñra, ülu'l-emr olduğumuzda şüphe qalmaz, öyle olsa “*Verafa'nā fevḳaküm fevḳa ba'din derācātin*”⁴³ (107b) fehvāsı ile kühterin, muhtere itā'atı lāzımdur. Bizüm hūd ābā ve ecdādımız, İlhān-ı āl-i şāna irişür. Eger sizden ihlās-ı meşhūn bir selām bize irişse, cānibeynūñ rifāhiyyetine sebeb ola[olup], fāide ol cānibe rāci' olur, ve bu bābda vilāyetün 'ulemāsı ve memleketün 'uqālāsı[ile]bir eyü[berapū]endīşe idüp, ve şāvirhum fi'l-emr nesīminden, her ne gül açılursa, meclisimizde irsāl iyleyesüz ve nūḳ-i kalemī 'itāblu [cevaplar] yazmağdan 'afv buyurılıp, devlete munāsib ne ise iylece beyān buyurula. *Kılıç ortaya gelince kaleme yir kalmaz* ve's-selām, evvelen ve āhiren ve'l-hayru mā aḥtārehullāhu zāhiren ve bātmen.

Timurlengin Nāmesine, Sultān Yıldırım Hānın Cevāb-Nāmesinin Suretidur. [Cevāb-nāme-i Sultān Bāyezid Hān]

Ol vāhīd-i selāṭīn-i zamān Timur-i köregen, dā'afallāhu neşāyihahu bi'l-hayri cenābından irsāl olunan, mektüb-i şehir-i şūr-engīz ve luṭf-i 'itāb-āmīz eyemen evḳātda irişüp, inkişāf olunduğda, Sivas'a gelüp mütemekkin oldukları ma'lūm (108a)oldı. Bizüm, Tebrīz'e[emr-i] müteveccih olduğumuzu 'acīp kıyās iylemişsüz, n'ola biz Kefe'den Şirvān'a varup, andan ol diyāra leşker çeksevüz kim māni' olur. Zīrā deşt-i Kıpçak halkı sizden āzurde-hāl olmağıla, bu cānibe müttefiklerdür, ve Malatiyya ve Sinop ḥuşusunda tavaḳkuf ve a'rāzımız, ba'zı maşlahat için idi, ve sipāhimüz kılletine ve kendü ḥaşmetleri vefretüne⁴⁴ [iş'ār] olunmuş. Ma'lūm ola ki, cedd-ü 'āl-i tebārum Ertuğrul [hān alayhi raḥmetü ve'l-ğufrān]raḥmetullāhi 'aleyhi, üç yüz miḳdārī kimesne ile, kendüsün, Hülāgu Tatar'ından onbiñ cevşen-püş-i Tatar'a urup, ṭarāf-ı küffār, Sultān 'Alāüd-din-i Selçuḳīye'ye ḡālip olmuş iken, ol şīr-i merdān-ı veḡā[merd-ı meydān-ı veḡā],

⁴² Kur'ān-ı Kerim, 33/62

⁴³ Kur'ān-ı Kerim, 43/32

⁴⁴ Cümledeki anlam bütünlüğüne göre eksiklik bulunmaktadır.

gürühi gâlibi mağlûp idüp, şeref-i ri'âyet ve hil'at-i merz-bânîliğla ser-firâz olmuş ve andan sonra halef-i şadefî olan, Sultân 'Osmân Gâzi t̄abe şerâhu, hüsn-i istikâmetle, haq yolunda gâza ve cihâd itmeğın, luţf-i Yezdânîden Âl-i Selçuk'un yirüne geçüp, devlete irişmesi, 'işyân ve tuğyânla olmamuşdur. **Ve(108b)** ibtidâ-i cülûsundan, şerzeme-i kalîle ile ya'ni iki yüzden bin nefere dek cevânib-i erba'asında olan, küffâr-ı hâkisâra leyl-u nehâr gâza ve cihâd iyleyüp, ol zamandan bu ana degün, kevkebe-i iqbâlümüz, mühr-i münîr gibi dördinci şabakaya irişüp, bî tevfkîllâh, keferu fecereden alduğumuz kılâ u bukā-ı mülûk-i mâziyenün düşlerinde müyesser olsa, şadlıqdan cihâna sîgmazlardı. Malatiyya ile Sinop kal'aları hüd feth itdügümüz hişarların bir bedenine muqâbil olmaz ve Kaşamonu ve Karaman hâkimlerinin 'inâdlarından müdafa'aları lâzım gelüp, ekşeriyâ gazâyâ varduğumuzda vilâyetimizü rahat komaduklarından olmuşdur. Dünya [ve]mâ fihâ [kat'a] himmetimiz nazarı muqâbelesinde, bir şaman çöpi kadar degüldür, ve eger taħrîb-i bilâd ve ta'zîb-i 'ibâddan, kat'î nazâr cihân-girliğe 'azm itsevüz, İskender-i Zülkarneyn mânend-i Şarq'dan, Ğarb'a hükmetmek âsân idi. Lakin el-ehemmü fe'l-ehemm üzere, daima dîn-i Muhammedî'aleyhi's-salâtü ve's-selâm ve't-taħiyanuñ muâ'nedlerine kılıç **(109a)** çeküp, sâyir mülûk-i İslâmiye bizüm duâ'mıza meşğûl olup, gülbângümüz çekerler. Ol taqdirce, anlaruñ memleketleri güya bizümdür, ve bizüm leşkerimiz, Abdullâh oğlu dimeden ziyâde haq iyledük. Zirâ bi'l-cümle şahâbe-i kibâr radiyallâhu anhüm ecma'in ol minvâl üzere idiler. Ve tâ[müselmânların] müslümân evlâdlarını, bî insâf müselmân-zâdelerden çok yeğdür. Bu galebe ve inhirâf, bi'l-cümle 'aded-i leşkerden olmayup, taqdirde ne ise iylecene zuhûr bulur, ve merhûm babam [Ğâzi Hüdevendigâr] enârellâhu bürhânehu, küffâr-ı hâkisâra galebe itmiş iken, bir 'âciz esir-i kâfirin gadriyle şehîd olup, bâ'is-i irtifâ'ı derecât olup, aşlâ, bu denlü saltanatımıza zarar-u gezend irişmedi ve siz gelüp, Sivas'ı harâp idüp ehl-i İslâm'ın 'ırzımı pâyimâl itdükdün sonra, biz ayruq ne diyelüm, gayret Cenâb-ı Haqkuñdur, ve sizün maqşûdunuz tafşîl-i sâbıqda, ilk ta'nın kendünüzden refî' itmekdür. Ve gerne 'Arabî ve Fârisî ile gelen mekâtibiñüz⁴⁵ bi'l-cümle huşûnetden mürekkeb ve tecebbürden **(109b)** gayri nesne yok idi ve şîfat-ı Celâl, her ferd-i insânîde mevcût ve selâtinün lâzimesi iken, kendünüze maşşûş kılmağın, aşlâ ne siz a'lamsız ve ceberrütî izhârından sonra, luţf-i semtünden muvâ'aza ve naşîhat izhârınuñ mâ-hasıl olmaz. Luţf-u qahrı, şehlaruñ zâtı olur ve şimdiye degün, Âl-i 'Osmân'dan bir fert, temellük ile düşmeni defi' itmemişdür ve hile ile ilerü gelmeyüp, âfitâb-ı cihân-tâb gibi, müstaķimü's-sîyer idükleri ehlüne rüşendür ve eyü yatlusı bir nesnenün kendü nefsiñe râci'dür, "İnnellâhe yeşîlu beyneñâ ve beynekum ve hüve hayru'l-hâkimîn" [Fellâhu yef'elu beyneñâ ve beyneküm ve hüve hayrû'l-hâkimîn] ve bi'l-cümle mekâtib-i

⁴⁵ Timur'un göndermiş olduğı mektupların metinleri, Arapça ve Farsça yazıldığı burada açıkça bahs edilmektedir.

aşhâb-ı firâset ve erbâb-ı dirâsetüñ re'ylere yazılıp, aşlâ kendü tedbîrimüzle bir maşlahât itmemüşüz ve itmezüz ve hergâh ki, anlar cenk için ilerü gelmek üzere olalar, biz dahı tevekkeltü 'alallâh deyü, hazır vaqtüz ve's-selâm. "Hasbiyallâhu ve ni'me'l-*Veķil*"⁴⁶, "ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-Nasîr"⁴⁷, "ve'l-Hamdü lillâhi Rab'l-Âlemîn"⁴⁸.

III. MEKTUP VE CEVABI

Def'a-i Sâlisede Timurlengden (110a) Sultân Yıldırım Hâna Gelen Mektûbun Şuretudur⁴⁹.

Ol nûyîn-i â'zam u 'adel u efhem, el-maḥşûş, bî 'inâyetillâhi'l-Meliki'l-Kâdir, celâlu'd-dünyâ ve'd-dî n, Bâyezid Hân-ı bahâdır[cenâbına] ḥalledallâhu teâlâ mülkehu ve Sultânehu cenâbına, safahât-i subḥ-i Sübhâniye, sāye-güster olan, şahâyif-i taḥiyyât u ḥurşid-i envere ziyâ vire, da'vât-methef u mehdi kılındukdan soñra, vâhib-i bî'illet-i 'allet kelimetuhu ve cellet kudretuhudan ve işlâh-ı zâte'l-beyn ve ittiḥâd-ı cânibeynde müsted'i olan me'mûl ve mes'ûldur, İnehu 'alâ zâlike kâdir ve bi ḥusni'l-i câbeti cedîd bu eyyâmda, Kitâb-ı Kerîm, Mevlânâ ı mu'azzam, kâzî-ı mezîdi'd-dîn ve mefḥarü'l-ekâbir yaḥşidâ'i bendeleründen.

Beyt

Bir söz idi kim ola kulağ-ı dehrûñ
Luṭfundan ideydi o kelâmı işğâ

vârid olup, muḥâlâ'a-i elfâz ve ittilâ'i meâ'nisinden istînâs-ı mevfûr, ḥuşûle mevsûl olup, muḥâlâşat-u muşâdaḳat ebvâbınuñ meftûḥ olmasına (110b) bâ'is oldı, ve zât-ı melek-ḥisâl ve umûr-i devlet intizâmı ve selâmeti için, ḥazret-i melik-i mute'al, teâlâ şânuhu ve tevâlet imtinânuhu dergâhına, edâ-yı şükr-i belîğ taḳdim olunur. Mazmûn-i dil-pezir-i min evvelihî ilâ âḥirihî, pesen-dâde ve şirîn olmağın,

beyt-i mışra'

Söz ki candan çıka, gönlü ider elbette mekân.

mefhûmi muşaddaḳ ve müselleme tutulup, vufûr-i iḥşânlarına maḳrûn olduḳda,

beyt⁵⁰.

Nazm u nesr-i 'ibâreti bir bir,
Şayd ider ḥâtırmı ehl-i dîlin.

⁴⁶ Kur'ân-ı Kerim, 3/133

⁴⁷ Kur'ân-ı Kerim, 8/40

⁴⁸ Kur'ân-ı Kerim, 37/182; 6/45

⁴⁹ Bu mektubun Farsça metni ve verilen cevabının bir başka sureti için bkz. Feridun Bey Münşeâtı C. I, s. 126-130

⁵⁰ Bu mısra Nuruosmaniye'deki metinde yoktur.

egerçi, maşdüka-i hâl ve hulâşa-i mekâl, Sunkur⁵¹ Çavuş ve Hâcî Bâyezid ile, gönderdügümüz aḥbâr-ı feth, âsar olup anlardan ziyâde bir nesne mutaşavver olmamış ve olduğu taḳdîrce bu mo‘ayinüñ tebdîl ve taḡyîri mümkün degüldür. Fe emmâl-hâl, dostluk ile ittiḥâda binâen birkaç kelime daḡı ol ma‘nâyı muḳavvî ve şâhid ola, yazup irsâl olunur, vemâ hüve zâlik evvelâ yazmuşsuz ki, mâbeynde vâki‘ olan vahşete sebep idi, saḡîḡ buyırılmış. Zîrâ dünyâ vemâ fihânun vucüdi ol denlü degüldür ki, zâtü’-l (111a) beyne dehşet vire “*Veme’l-hayâtü’-d-dünyâ illâ metâ’ül-ğurûr*”⁵².

Beyt

Dünyâ-yı denî-yi meth ider mi ‘âḳil,
Resmini ḫilâfına kirâmın görse⁵³.

ve daḡı eben an cedin, küffâr-ı ḡâkisâr ile, muḡarebe itdükleri ma‘lûmumuz olup, dâḡı muḡabbetimiz sizüñle ol cihetden şamîmidür,

beyt

Bir nihâle perveriş virsen olur Tübâ mişâl,
Geçse birkaç gün dilâ bedr-i münîr olur hilâl.

li hâzâ, kedüret def’in itmek-içün tezekkür iderüz ki, ḡazâyâ firâḡ-ı bi’llâh meşḡûl [olup] ve bize dâḡı sevâb irişüp, ve bu cânibde Gürci küffârı ile itdügümüz ḡazâlardan, kezâlik hazrâtınız behredâr olup, müselmânlar müreffehü’l-hâl olalar, ve envâ‘i fevâid-i [dinî ve]dünyevî cânibine râci‘ olup, maḡzûz olasuz “*Ve minallâhi’-l- i‘ânetü ve’t-tevfik*”⁵⁴ ve dâḡı peyḡamımızı iḡtizâ-yı hâl içün, mülâḡaza buyurmuşsuz. Haşâ ki, yazduḡumuz kelimâtda ḫilâf vâki müteşavver ola, ‘ale’l-huşuş ol muḡaddaranüñ çehresi, zîver-i ḡasem ile ârâste olup, “*Ve kefâ billâhi şehîden beynî ve beynekum*”⁵⁵ zerre u şemme andan şâibe ve şübhe yoḡdur, ve daḡı buyurmuşsuz ki, eger muşâlaḡa muḡarrer olur ise, selâḡîn-i (111b) Mısr ile mâ beynimizde vesile olup, işlâḡ ideler n’ola, lâkin Vâli-i sâbîḡ-ı Mısr ki, “*innehu kâne mine’l-müfsidîn*”⁵⁶ anuñ şâhid-i ḡâli idi. dâr-ı fenâdan nḡlet idüp, bizüm ilçilerümüze itdükleri ḡadr u nuḡşândan teḡâfûl itmek münâsib görilmez ‘ale’l-huşuş Şeyḡ Bahâüd-din Savcı⁵⁷ ki, Irâk

⁵¹ Metinlerde τζBY ıç×φçμ *Sunkur çavuş*” şetlinde • harfi ile yazılıdır. Günümüz türkçesinde Sungur Çavuş şeklinde söylenmektedir.

⁵² **Kur’ân-ı Kerim**, 3/185, 57/20

⁵³ Bu mısra Nuruosmaniye’deki metninde yoktur.

⁵⁴ Dua cümlesidir.

⁵⁵ **Kur’ân-ı Kerim**, 13/43, 17/96, 29/52, 48/28

⁵⁶ **Kur’ân-ı Kerim**, 28 / 4. Kur’an’da “ ØA ” edeti “ ⊃ φA ” şeklinde geçmektedir.

⁵⁷ Tumûr’un elçisi olup, Mısır Sultanına gönderilmiş ve oraya kaçan kişilerin iadesini istemiştir. Ancak bu elçisi ile beraber diğer gidenlerden bazıları idam edilmiş, bazıları da hapsedilmişlerdir.

ve 'Acem'in müte'ayyin kibār-ı ekābiri idi, “ *hāzā ricsün min 'ameli'ş-şeyfān* ”⁵⁸ tehdidünden inhirāf itmeyüp, nā ḥaḳ yire ḳatlı-u helāk iylediler.[itdiler].

*Beyt*⁵⁹.

Huffāşlığın adüvv iderse izhār,
Ey mühr-i münīr sen de göster didār.

Mazmūnı üzere, 'alām-ı ḥurşid-i fām, ol cānibe, mun'atıf olunmak münāsib görölüp ve nice zaman muḳayyet u maḥbūs olan Gönültaş oğlun daḫı salıvirmeyüp, ellerin dāmen-i ihānetden dūr iyemezler, ve nice def'a peyk ile ḥaber gönderölüp “*innehum elfev ābāehum dāllm*”⁶⁰ üzere, ol bī günahı[sızı] ḳatlı idüp, aşlā cānibimüzden endişe itmediler. Ol sebep ile, Şām ve Ḥaleb'e varılıp, bu denlü ḥarāblığa bā'ış oldılar ve ḥaḳ bilür ki, şimdiye dek varılan vilāyetlerde(**II2a**) “*Ve küllen ahaznā bi zenbihī*”⁶¹ mefhūmu ile sebepsüz kadem basmayup ve Şām'dan Mışır'a giderken, Ḥacı nām ilçileri gelüp mu'āvedet olunup, sābıḳı'z-zıkr-i ilçī olup, habs olunan Otlamış'ı iṭlāk idüp, Ḥaleb'e gönderelüm demişler idi anuñ daḫı, ḫilāfı zuhūr iyeyüp “*Ve yahsebūne ennehum 'alā şeyin, elā innehum humū'l kāzibūn*”⁶² fehvāsı münkeşif oldı. Ve illā çün, nāire-i intikāmı ki, teskīn itmek ma'ḳül görilmiş, ba'de'l-muşālaḫa ḫazretünüze müteallıḳdūr ki, mezbūr Otlamış'ı iṭlāk idüp, “*Fein cenehu li's-silmi fec'nah lehā ve tevekke'l-alallāh*”⁶³ ile 'āmil olavuz emmā, ḫālen Vāli-i Mışır olan kimesne için, oğlumuzdur dedükleri revā görölmez. Zīrā anuñ gibi kimesne, ne münāsibdūr ki ḫazretinüz oğul diyesüz, ve Sulṭānū'l-Ḥarameyn elḳābı ile[dāḫi anları]zıkr itmek revā degüldür, belki mücāvırū'l-Ḥarameyn dimeğe liyāḳatları yoḳdur, zāḫir dostluḳ şüretinde, anlaruñ memleketine ṭam'a ḳılıp, bāb bāb, taḫt-ı taşarrufa dāḫil itmek, murād-ı şerif olmuş gibi “*Velā tetteḫizū a'düvvī ve a'düvvekum evliyā*”⁶⁴ vifḳınca, bize(**II2b**) dost olmayanı kendü aḫbābıñuzdan 'add iylemeyesız.

beyt

Bir semendüm dostluḫla zer i'nān
Def'i a'düvvāne bizüz ḫazır hemān,

⁵⁸ **Kur'ân-ı Kerim**, 5/90

⁵⁹ Metinde “ *beyt* ” ibaresi yazılmamıştır.

⁶⁰ **Kur'ân-ı Kerim**, 37/69. Nuruosmaniye metninde bu ⊕ε≈Bζ≈AŞU\BIA c°≈A ŞU ρA âyet-i Kerimesi yazılı değildir.

⁶¹ **Kur'ân-ı Kerim**, 29/40. Nuruosmaniye metninde bu ⊃θ-λI B ρλαA ↑•ç âyetin metni yoktur.

⁶² **Kur'ân-ı Kerim**, 58/18

⁶³ **Kur'ân-ı Kerim**, 8/61. Metindeki “” atıf harfinin “ç” olması gerekir. Bu ⊃...≈A ©...♣ | •cM ç BU≈ ∴.⊗YB↓ Ş...v≈A AcZ°Y ØAç âyetin metni de Nuruosmaniye nüshasında yoktur.

⁶⁴ **Kur'ân-ı Kerim**, 60/1

ve dahı ma'lūmunūzdur ki, salṭanāt [umūru] nezāketle merbūt olup, deḡāyıkı anuñ çoḡdur, ve çün Aḡmed Celāyir'i bu evḡātda Baḡdād cānibine varup müdāhaneden ḡālī degül ve müdāfa'asına leşker irsāl itmüşüz. Tekrar[bu]cānib-i şerife gelür ise, muḡayyed olmayup belki, ḡayd ı bend ile gönderilmesi mercūdur ve muḡaddemā Erzincān'a varılması iş'ār olunmuş iken, ḡālā ilçilerinüz gelmekle, mebādā dahı taḡrīb-i bilāda bā'ış ola deyü, bu serḡādda tavaḡḡuf olundu ki, “*İn ürīde ille'l-islāh*”⁶⁵ mā isteta'tü ile 'amel olunursa maḡbūlumuzdur, ziyāde ne denile ki. “*Hasbu'n-Allāhu ve ni'me'l-Vekīl*”⁶⁶, “*ni'me'l-Mevlā ve ni'me'n-Nasīr*”⁶⁷. Rabbī uhtim bi'l-hayri ve'l-husnā.

Def'a-i SālīşedeTimuruñ Mektübuna Sulṭān Yıldırım ḡānuñ Cevāb-Nāmesinin Şuretidur⁶⁸.

Ol Pādīşāhı şāḡib-ḡırān ve Sulṭān-ı selāḡn-i cihān, el-müeyyedü bī te'yīdillāhī'l-meliki'l-ḡādirü'l-müste'ān, celālen li'd-devleti **(113a)** ve'd-dünyā ve'd-dīn, Timur-i köregen ḡalledallāhu teālā eyyāme 'izzihı ve iḡbālī cenābından vārid olan temīme-i imānī ve tetimme-i kāmurānī, ilhām-ı rabbānī ve vaḡy-i āsumānī gibi nāzil olup, muḡābelesünde, besāt-ı pūr-neşāt āl-ī-şāna lāyık olan taḡıyyāt-ı ferāvān ve da'vāt-ı bī kerān, semt-i ihlās ve ṡarīḡ-i ihtişāşla meşḡündür. Maḡrūn ḡılınup duā dişār-mendilige meşḡül bilesüz, ba'de ḡāzā, zeyl-nāme-i müşḡn-ḡitāmda, best-u tafşīl üzere meşrūḡ olan aḡvāl, bi'l-cümle mütala'ā olunup, iki ḡuşuşda ḡayriye mecāl-ı tavaḡuf yoḡ idi Biri;bu kim Mısr Sulṡanı ile mābeyninüzde işlāḡ şuretin celb u nef'imüzden bilüp, ol vilāyete ṡam'amızdan feḡm buyurulmuş ḡaşā sümme ḡaşā, zīrā[eger ḡasd-ı] muḡayyed olunsa, ḡürz-i ḡirānī ile, ḡabṡ u taşḡirüne ḡādīr degülmüyüz. İkinci; Aḡmed Celāyir'i, Baḡdād'dan bu cānibe geldüḡi taḡdirce, ḡara Yūsuf ile me'ān ṡutup sevāb-numā-yı isdārı sipāriş buyurulmuş, re'yi **(113b)** 'ālem-ārāya zāḡir u bāḡirdür ki, Hülāḡu Dārü's-Selāmı alup, ekşeri İrān'a müstevli iken, ḡulefānūñ amucası oḡullarından bir iki neferi Mısr'a ḡaçup, ol ḡinde Vālī-i ḡāḡhire olan Beyres⁶⁹ [Baybars]ḡāşnigīr, ḡādir olduḡı miḡdārı mezbūrelere muā'venet iyleyüp, ve aḡır leşker ile, 'Irāk-ı 'Arab'a gönderüp, havālī-i Sincār'da, ḡākim-i Baḡdād olan Hülāḡu ḡān begleründen ḡaraboḡa-ı Nūyīn ile cenk idüp ve Mısr leşkeri şānup, ve ḡalīfenūñ bir 'amucası anda şēḡīd düşüp, bāḡīleri gerü ḡişāra ḡaçup ve şimdiye dek nefsi-i ḡāḡhire'de temekkūn idüp, ol evḡātda, Hülāḡu ḡān anlara muḡayyed olmayup ve ehl-i Mısr'dan istemeyüp, mülteḡāt olmadı iyle olsa, [iş bu]iki nefer, ḡol ve ḡanatsız, 'aselden dūr mekesler ve āşiyānlarından

⁶⁵ Kur'ān-ı Kerim, 11/88

⁶⁶ Kur'ān-ı Kerim, 3/133

⁶⁷ Kur'ān-ı Kerim, 8/40

⁶⁸ Metinde $\supseteq\phi P \approx B\Theta \rightarrow \downarrow \varepsilon$ def'a-i sālīşede” ibaresi yazılı olup üzeri çizilmiştir.

⁶⁹ Bu $\pi\phi\theta \in I$ Beyres” kelimesinin Baybars “ $\pi\phi\theta \subseteq BI$ ” şeklinde olması gerekir. Nitekim Nuruosmaniye nüshasında “Baybars” olarak yazıldığını tesbit etmiş bulunuyoruz.

dür u mehcür-ı kebüterlerün, ne denlü kuvvetleri ola ki, hüdāyegān-ı mülk ü milletün, 'uqkāb-ı kahrınun pençesi havfünden hümā ile, hem pervāzlık da'vāsın ideler, [bākī ve's-selām]⁷⁰. Veya fil, itin kulağı (114 a) tozunda temekkün ve tevaṭṭuna mecālleri ola, ba'de zālik, bu aṣl-ı bī-nām u niṣān kimesneleri dile getürmek ve bunun gibi eṣhāsı tezekkür itmek, münāsib görilmez. Zīrā bu muḥībünüz, bir iki felek-zedenün ḥālin mülāhaza itmekle, ḥāṭır-ı hümāyunu āzürde itmek mümkün degüldür, ve eger gerü bu cānibe gelse, defi'l-vaḳtla geçünüp, muḳayyed olmazuz. Pes ol hüdāvend dāhı, bunun gibi cüz'ıyyātdan vaz geçüp, eger murād-ı ṣerif, ehl-i İslāmun refāhiyyeti ile, Sivas ḥavālisünden el çeküp teṣrif buyurasız tā ki, iṣāret-i laṭifenüz müc'ibi ile, iṣlāḥ-ı zāte'l-beynün levāzımı görilüp, emn u emān ḥuṣūşuna ṣa'y oluna ve illā taḳdīr-i ilāhīden baş çekmeyüp, ḥavfümüz yokdur, ve'l-emru alallāh, ve's-selām ve'l-ikrām.

IV. MEKTUP VE CEVABI

Def'a-i Rābi'ada Timurdan⁷¹, Merḥūm Sultān Yıldırım Ḥāna Gelen Nāmenuṣ Şuretudur

Ol memleket-i menāb-ı salṭanat ḳubāb-ı felek ve el-hükkāmu fi'z-zamān, Bāyezid-i bahādır ḥān, edāmellāhu teālā 'izzehu ve iḳbālehunuṣ, āl-i cenābına 'avāṭif-ı pādişāhāne, iḥtişāş-ı temhīd (114b) ḳılınduḳdan ṣoñra, ma'lūm idineler ki, bu cānib, Allāh'u teālānün tevfiḳi ile mümkün olduḳça iṣlāḥ-ı aḥvālın, ḥaḳ celle vü alādan suāl idüp⁷², isterdi. 'iāneti ve ḳabūlü, ḥaḳḳuñ yedi ḳudretindedür ve ba'dehu mülük-i ṣābiḳanuñ 'ādet-i ḥaseneleri üzere, birkaç def'a mektūblar gönderüp, mābeynde ṣulḥ u ṣalāḥa rāḡib olduḳça, āṣār-ı vaḥşet ziyāde olup, Sivas'a gelmemüze bā'is oldı, ve me'a zālik andan anāri muḳayyed olmayup, mebdādā, diyār-ı İslāmun ḥarāblıḡına ve küffār-ı ḥākisāruñ fırsatına sebep olavuz deyü, zarar-ı 'āmdan el-'ıyāzü billāh endişe idüp, Şām cānibne varup, 'azīz-i Mıṣırdan, fi'l-cümle intikāmımızı aldūḳ⁷³. Zīrā azīz-i mezbūr tuḥaf u hedāyā ile, gönderilen ilçilerimizi ḳatlı idüp, çoḳluḳ küstāhlıḳ itmüşler idi. Ve dāima sizün marīz olduḡuñuz ḥaberi efvāhda ṣāyi iken, aṣlā ḳulaḡumuza ḳoymayup, teḡāfül ṣeklünde muḳayyed olunmadı, ve cenābıñuz hemān ol mābeynde fırsat bulup ve Erzincan'a varup, bize (115a) mūtaallıḡ olan vilāyet-i rencīde ve remīde

⁷⁰ Nuruosmaniye'deki nüshasında, Yıldırım Bayezid'in III.mektubu burada eksik olduğu haliyle son bulmuştur. Ancak Koyunoğlu nüshasında bu mektubun bir sayfa kadar bir kısmının var olduğu, mektup tam olarak bitirilmektedir. Dolayısıyla bu mektubun bir kısmını bu nüshasıyla karşılaştıra bilme imkanını bulduk.

⁷¹ Başlıkta "mektubuna" ibaresi yazılı olup üzeri çizilmiştir.

⁷² Cümlelerin sıyak ve sibak'ı bakımından ibare eksikliği vardır.

⁷³ Timur bu zaferini Semerkand'a gönderdiği feth-nâmesinde de anmaktadır.Bkz. İsmail Aka, "Timur'un Ankara Savaşı (1402) Fetihnâmesi, **Türk Tarih Kurumu Dergisi-Belgeler-**, S. 15, 1981-1986, s. 1-22

iyledüğünüz ahvâli, ol hüdüdda olan adamım Taharten⁷⁴ bahadır, işlâh yönünden yazup, bildirmişdür ki, itdüklerine nâdimdür ve biz dâhî ‘itikâd idüp, belki müşâlağa oluna deyü şabr olunurdi tâ ki bizüm için kâfirdür ve leşkeri küffardan eşeddür dimekle, ta‘accübümüz füzün olup, ve bu güft u güher yirde şöret-i tam bulduğundan, hayretde qalup ve bizümle müddet-i medîd ile olan Şunqur ve Ahmed nâm adamlarünüz keyfiyeti-i itikâd ve İslâmumuz ne derecede idüğün bilürler ve hengâm-ı ‘adâvetde düşmen düşmene her ne dise ‘ayıp olmaz emmâ müselmân olan dîn qarındaşlarına, kâfir dimek, gayri münâsib görölüp, bizüm ‘azmümüz, Keffe ve Kıırım cânibine iken, qaravulumuzu Şirvân derbendünden dönderüp, tekrâr Erzincan’dan ol cânibe varılmağ lâzım geldi. Ve bu eyyâmda, oğlum Mu‘neddin Muḥammed Sulṭân bahâdur dâhî, leşker-i bi şumar ile Semerqand’dan gelüp, bize lâhiq olup, maṭlup budur ki, Erzincân’a **(115b)** vusûlumuzdan aqdem leşkerimizi vilâyetlerine duḥûldan alıqodurmağ için bir yarar adamların gönderüp, Sivas ve Malatiyya ve Elbistân önlerin ve Kemâh ve Erzincan bizüm olmağ üzere, şulh esasın muhkem ve işlâh-ı seddîn müstaḥkem kıılup ve her kimesne kendü taşarrufunda olan qadîm memleketinüñ ta‘mîrine çalışup ve İslâmüñ revnâkı ziyâde olup, fuqarâ mehd-i emânda, fâriğü’l-bâl, duâ-yı ḥayra meşğul olalar ve bu bâbda “*Ya Allâhü’l-Tâlibü’l-Ġâlibü’l-Müdrükü’l-Mühlikü’l-Hayyü’l-lezî lâ Yenâmu velâ Yemût*” ki, sözümdede aşlâ hilâfımız olmayup, şulh u şalâğa râğîm ḥemân Kemâh qal’asından adamlarınuzu çıkarup fitne ateşin söndürmek ile sa’y iyleyesüz ve ba‘dehu iki cânibin ‘ahid-nâmelerin, Mekke-i Mu‘azzama zâdallâhu şerefen ve ta‘zîmen şehrine gönderilüp, Bâbü’l-Ḥarâm’da mesdud kıılma ki, mazmûnuna muḥâlefet kim iderse, inde’l-ḥâliḳü’l-ḥallâḳ mes’ul ola, “*vallâhu alâ mâ neḳûlu Vekîl, ḥasbünallâhu ni‘me’l-Vekîl, ni‘me’l-Mevlâ ve ni‘me’n-Naşîr*” ve mezbûrân Sunqur ve Aḥmed ile Ḥâcî Bâyezîd nâm **(116a)** adamlarımız irsâl olundu. El-ḥamdü lillâhi vaḥdehu ve’s-şalâtü alâ seyyidinâ Muḥammedin ve âlihi’t-ṭayyibîne’t-ṭâhirîn, ve’s-Selâmu ve’l-ikrâm .

Timurlengin Mektübuna, Merḥûm Sulṭân Yıldırım Ḥânun Cevâbidur

Ol nevbân-ı nevbîn-nişân, ebü’l-feth, Timur-i köregen, essesallâhu teâlâ qavâ’ide bünyân-ı ‘adlihi ḥazretlerinüñ, mektüb-i mergüb-i müşâlağa üslûbları

⁷⁴ Erzincan Emiri olan bu kişinin ismi metinde “⊕Mφ□ Taharten” şeklinde belirtilmiştir. Bkz. Âli, **Kühü’l-Ahbâr**, C. IV, s. 95., **Tâcü’t-Tevârih**, C I, s. 242. Ancak doğru şekli “*Mutaharten* ⊕Mφ□” olması gerekir. Osmanlı tarih kaynaklarında bu ismin *Taharten* şeklinde yanlış yazıldığı belirtilmiştir. Bkz. Mükrimin Halin Yınanç, “*Akkoyunlular*”, **İA.**, C. I, s. 251-270. , Faruk Sümer, **DİA.** , İstanbul, 2001, C.24, s. 434-435., **Karakoyunlular**, I. C., Ankara, 1984, s. 63. “ten”= Oğlu anlamına kullanılan bir ifadedir. Yıldırım Bayezid, Emir Mutaharten’i Erzincanda alıp, Bursa’ya ailesi ile birlikte mecburi iskana tabi tutmuş, onun yerine burayı Kara Yusuf’un idaresine bırakmıştır. Ancak, Erzincan halkı ondan memnun olmadığı için sadece onaltı gün buranın idaresinde bulunduğu rivayet edilmektedir.

Sivas'a geldükden sonra vâsıl olup, ol bâb-ı şulh tedârikünde iken, nâgâh bir ğayri mektûbları dağı anuñ hilâfı üzere t̄aife-i Karaman müfsidleri yedinden, ordu-yu hümâyunumuza irişüp, muşalâhanuñ te'hîrine bâ'is oldı. Zîrâ söz biri birine mu t̄abîk olmayacak, beher hâl şübheye bâ'is olur. Egerçi erkân-ı devletimüzden, ma'dûd olan 'uqâlâ şöyle mülâhaza itdiler ki, mektûb-i şânî, ibtidâ-yı vahşet zamânuñda yazılıp, peyk ile gönderildükde, t̄aife-i mezbûre ki kâdîm ocağumuz düşmanlarıdır, peyki katl idüp, fitne tenevvüri germ olunca, şaklayup hâlâ ki, muşalâha ihtimâlin fehm itdiler, ba'zı **(116b)** erâzil ile üzerümüze uluşdurup, gerçekden bizi şübheye bıraktılar emmâ mücerred bu taşavvur ile dağı umûr-i saltanâtda hiffet revâ görilmeyüp, tekrâr huşûr-i şerîflerüne 'ilâm olunur ki, eger mâ beyninde vâki' olan huşûneti bahâne idüp, bu cānibden oldı dirlerse, hāşā ve kellā ibtidā-yı hâlde dağı gelen nāmeleriñüz vahşet üzere yazılmağın, cevābı dağı aña göre irsāl olunmuş idi. Ve eger erâzil eline düşen nāmenüñ cevābı te'hîründen buyurılırsa, ol huşûsa dağı te'hîr bizden olmaduğı ma'lûm-i ālidür. Eger bu sözleri temellüka haml idersenüz, lâ vallāhi bizüm ābā-u 'izāmumuz rahimehumullāh, dergāh-ı aḫadiyyetden ğayri bir ferde, izhār-ı tazarru' itmeyüp, *māşāallāhu kâne ve mâlem yeşā lem yekün hable'l-metm'e* muhkem yapışup, tevekkelnā ālā rabü's-semāi diyüp, düşmenden yüz çevirmek 'adetimüz degüldür. Ve hengām-ı 'adāvetde, bahâne yolun bağlamak mümkün olmayup, şulh ve cenk ihtiyāri ve sevāb u uqāb, ol cānibe müfevvez kıilup, her kimesne ki **(117a)** bâ'is-i fitne ise, ḫaḫ teālā cezāsın vire, "*Ve kefā billāhi şehīden beynenā ve beynekum*" "ve rezaḫnā ve iyyākum" ḫayra mākaddere "*ḫasbunallāhu ve ni'me'l-vekīl*", "*ni'me'l-Mevlā ve ni'me'n-Naşī*" ve's-selām ve'l-ikrām.